

Nr 21.

Ankom till Riksdagens kansli den 16 mars 1911 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition nr 2 med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen den 14 juni 1901, dels ock i samband därmed stående motioner.

Genom en den 13 januari 1911 dagtecknad proposition, nr 2, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden, föreslagit Riksdagen att antaga följande

Lag

om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Härigenom förordnas, att §§ 1, 3, 27, 34 och 36 värnpliktslagen skola erhålla följande ändrade lydelse, äfvensom att en ny § 53 skall tillkomma af nedanstående lydelse:

»§ 1.

Hvarje svensk man är värnpliktig från och med det kalenderår, under hvilket han fyller tjuguet år, till och med det, under hvilket han fyller fyrtiofyra år.

Bihang till Riksd. prot. 1911. 7 Saml. 1 Afd. 20 Häft. (Nr 21). 1

§ 3.

1. Värnplikten fullgöres i beväringen och landstormen. Beväringen delas i första och andra uppbådet. Tjänstetiden i beväringen är femton år, elfva år i första och därefter 4 år i andra uppbådet.

I krigstid bestämmer dock endast behovet tjänstetidens längd för det inkallade manskapet.

2. Under den tid, värnpliktig icke tillhör beväringen, tillhör han landstormen.

§ 27.

1. *Vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i det antal dagar, som här nedan angifves, nämligen:

a) vid *fotfolket*, *positionsartilleriet*, *fästningsartilleriet*, *fästningsingenjörtrupperna och trängern* i sammanlagdt tvåhundrafyrtio dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om etthundrafemtio dagar under andra året, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om trettio dagar under hvart och ett af andra, tredje och fjärde åren;

b) vid *rytteriet*, *fältartilleriet samt fältingenjör- och fälttelegraftrupperna* i sammanlagdt trehundrasextiofem dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om tvåhundraåttioen dagar, som tager sin början under första året, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om fyrtyotvå dagar under hvart och ett af andra och tredje åren;

c) vid *flottan* i sammanlagdt trehundra dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

af de i § 25 mom. 1 a) nämnda värnpliktiga äfvensom af andra å sjömanshus inskrifna värnpliktiga till det antal Konungen bestämmer i en följd under första och andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, under allenast andra året,

af dem, som utan att tillhöra sjömanshus jämlikt § 25 mom. 1 b) tilldelats flottan och som därvid inskrifvits till sjötjänst, jämväl i en följd under andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitions-öfning om etthundra dagar under fjärde året,

af till fästningstjänst inskrifna värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundra femtioåtta dagar, som tager sin början under första eller andra året, och med en repetitionsöfning om fyrtyotvå dagar under fjärde året, samt

af flottans öfriga värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitionsöfning om etthundra dagar under fjärde året.

För värnpliktig, som tilldelats fotfolket och uttagits till särskild vinterutbildning (skidlöpartjänst), må, på sätt Konungen finner godt förordna, första tjänstgöringen taga sin början redan under första året.

Värnpliktig, uttagen till trängen i förvaltningstjänst eller egentlig sjukvårdstjänst eller till stationstjänst vid flottan, så ock värnpliktig, som för utbildning vid Gottlands infanteriregemente uttagits från annat regementes inskrifningsområde, må, på sätt Konungen finner godt förordna, fullgöra honom åliggande tjänstgöring i en följd.

Värnpliktig, som aflagt medicine kandidatexamen och fullgjort därefter följande föreskrifna propedeutiska kurser och grundläggande tjänstgöring äfvensom värnpliktig, hvilken aflagt tandläkarexamen, må, på sätt Konungen förordnar, fullgöra två eller flera repetitionsöfningar i en följd.

Repetitionsöfning må icke, där ej Konungen finner nödigt att för särskilda fall annorlunda förordna, äga rum

vid de inom Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län förlagda fotfolksregementen under tiden från och med den 11 juli till och med den 31 augusti samt

vid öfriga fotfolksregementen, med undantag af de för sjöfästningarna afsedda, under tiden från och med den 11 juli till och med den 9 september.

2. *Icke vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att, på sätt Konungen närmare förordnar, för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i det antal dagar, som här nedan angifves, nämligen:

militärarbetare i sammanlagdt etthundraåttiotvå dagar, hvilken tjänstgöring skall fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren; samt

annan icke vapenför i det antal dagar, som uti mom. 1 ofvan är bestämdt för vapenför värnpliktig vid vederbörligt truppslag af hären eller vid flottan, hvilken tjänstgöring skall fullgöras i en följd med början under första eller andra året.

Värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befinnes icke vapenför, är skyldig tjänstgöra i sammanlagdt det antal dagar, som

ofvan i detta mom. sägs. Sådan värnpliktig äger att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig den tid, han tjänstgjort såsom vapenför.

3. Varder fartyg, därå värnpliktig tjänstgör, hindradt att återkomma till station af flottan och blifva afmönstradt, innan tiden för den tjänstgöring, till hvilken den värnpliktige inkallats, gått till ända, är denne likväl skyldig att tjänstgöra ombord, till dess afmönstringen ägt rum.

Ersättning för den öferskjutande tjänstgöringstiden erhåller den värnpliktige enligt särskilda bestämmelser.

4. Har värnpliktig under i mom. 1 eller 2 föreskrifven tjänstgöring blifvit fälld till straff för rymning eller för olofligt undanhållande af minst ett dygns varaktighet, eller har hans tjänstgöring afbrutits för verkställighet af straffarbete eller omedelbart ådömdt fängelsestraff, skall den tid, under hvilken han var rymd eller olofligen undanhöll sig eller hans tjänstgöring sålunda var afbruten, ej tillgodoräknas honom såsom tjänstgöringstid, där ej Konungen för särskilda fall annorledes förordnar. I hvad mån den värnpliktige må tillgodoräkna sig fullgjord del af tjänstgöringen, samt i hvilken ordning han skall fullgöra återstående tjänstgöringsskyldighet, bestämmer Konungen.

§ 34.

1. Värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären eller flottan eller vid härens eller flottans reserv under sammanlagdt minst två år, skall efter afgangen från sagda anställning, så länge han i följd af sin värnplikt kvarstår i beväringen, tillhöra dess första uppbåd. Detsamma gäller ock värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären eller dess reserv under kortare tid än två år, såframt han undergått rekrytutbildning samt deltagit i två repetitionsöfningar.

2. I mom. 1 ofvan nämnd värnpliktig anses hafva fullgjort den i § 27 föreskrifna första tjänstgöring, men är skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i repetitionsöfning.

Har den fasta anställningen vid hären eller flottan eller vid härens eller flottans reserv uppgått till minst tre år, anses den värnpliktige hafva fullgjort all den i § 27 föreskrifna tjänstgöring. Detsamma gäller ock den, som, under fast anställning vid hären eller dess reserv, undergått rekrytutbildning samt deltagit i tre repetitionsöfningar, äfvensom den, hvilken såsom värnpliktig fullgjort rekrytskola och en repetitionsöfning samt därefter varit fast anställd under minst två år.

Icke vapenför värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären eller flottan eller vid härens eller flottans reserv, äger att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig det antal dagar, han varit fast anställd.

I hvad mån fast anställning vid krigsmakten i öfriga fall må anses motsvara tjänstgöring i beväringen, bestämmer Konungen.

3. Den, som under minst två år varit inskrifven såsom studerande vid universitet eller annan statens högskola eller som aflagt examen vid navigationsskola, tillhör första uppbådet under hela sin tjänstetid i beväringen.

§ 36.

1. Sedan jämlikt § 28 mom. 1 beslut fattats att för rikets försvar till tjänstgöring inkalla beväringens första uppbåd eller viss del däraf, må Konungen i den ordning, som för inkallande af beväringens andra uppbåd i mom. 2 af samma § är föreskrifven, för hemortens försvar till tjänstgöring inkalla landstormen eller de större eller mindre delar däraf, som finnas behöfliga.

Dock må Konungen, till skydd för mobilisering af beväringens första uppbåd eller för andra särskilda orsaker, i den ordning, som för inkallande af sagda uppbåd i § 28 mom. 1 är föreskrifven, till tjänstgöring inkalla för det lokala försvaret erforderlig del af landstormen. Landstormsafdelning, som sålunda inkallats, må likväl ej hållas samlad längre än högst femton dagar, såvida ej krig före samma tids utgång utbryter.

Landstormens inkallande till tjänstgöring sker på sätt i § 29 mom. 2 är föreskrifvet.

2. Värnpliktig, som tillhör landstormen, är underkastad de i kriminallag för krigsmakten gifna bestämmelser såväl under all tjänstgöring och marsch eller annan färd, då han står under militärbefäl, som ock i fråga om åtlydnad af inkallelse i enlighet med § 29 mom. 2 till tjänstgöring, som i mom. 1 här ofvan omförmåles.

§ 53.

1. Bestämmelsen i § 1 om värnpliktstidens längd skall icke tillämpas under åren 1911, 1912, 1913 och 1914. I stället skall värnpliktstiden under år 1911 vara utsträckt till och med det år, hvarunder den värnpliktige fyller fyrtio år, från och med år 1912 utsträckas till och med det år, hvarunder han fyller fyrtioett år, från och med år 1913 utsträckas till och med det år, hvarunder han fyller fyrtiotvå år, samt från och med år 1914 utsträckas till och med det år, hvarunder han fyller fyrtiotre år.

2. Bestämmelsen i § 3 mom. 1 om tjänstetiden i beväringen skall icke tillämpas under åren 1911, 1912 och 1913. I stället skall sagda tjänste-

tid under år 1911 vara tolf år, däraf åtta i beväringens första uppbåd, under år 1912 vara tretton år, däraf nio i beväringens första uppbåd, samt under år 1913 vara fjorton år, däraf tio i beväringens första uppbåd.

3. Bestämmelsen i § 27 mom. 2 om tjänstgöringstidens längd för militärarbetare skall tillämpas beträffande värnpliktig, som inskrifves under år 1911 eller senare, dock ej beträffande värnpliktig, som utan laga förfall uteblifvit från inskrifningsförrättning under år 1910 eller tidigare. Sådan värnpliktig är skyldig att tjänstgöra under så lång tid, som hans tjänstgöring skolat pågå, därest han inskrifvits tidigare än år 1911.

4. Militärarbetare, som blifvit inskrifven tidigare än år 1911 och som på grund vare sig af erhållet uppskof med tjänstgöring eller af laga förfall påbörjar densamma år 1911 eller senare, skall tjänstgöra under så lång tid, som hans tjänstgöring skolat pågå, därest han inskrifvits år 1911 eller senare.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för propositionen, får utskottet hänvisa till det vid densamma fogade utdrag af statsrådsprotokollet.

I sammanhang med föreliggande proposition har utskottet till behandling förehaft nedan omförmälda motioner, såvidt däri icke afses ändring i gällande bestämmelser om mönstringsskyldighet.

Utskottet vill i det följande behandla de olika ämnen hvar för sig, som i propositionen och motionerna innehållas.

Ändringsförslag berörande värnpliktstiden äfvensom öfningstiden för vapenföra värnpliktige.

Kungl. Maj:t föreslår rörande värnpliktstiden viss ändrad lydelse af §§ 1 och 3 värnpliktslagen äfvensom de öfvergångsstadganden, som innefattas i en ny § 53, 1 och 2 mom. af samma lag.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag i denna del har utskottet till behandling förehaft motionerna inom Andra kammaren nr 188 af herr *O. G. Erikson* i Öfra Odensvi m. fl., nr 140 af herr *A. C. J. Christierson*, för så vidt den berör förevarande proposition, det under b) framställda yrkande i motionerna inom Första kammaren nr 45 af herrar *E. Blomberg* och *G. F. Steffen*, samt inom Andra kammaren nr 181 af herr *F. W. Thorsson* m. fl. äfvensom motionerna inom Andra kammaren nr 50 af herr *O. Bogren* och nr 169 af herr *O. Olsson* i See.

Herr Erikson i Öfra Odensvi¹ m. fl. har i sin motion anført följande:

Herr
Eriksons i
Öfra Odensvi
m. fl. motion.

»De stora offer af penningar och arbetskraft, som år efter år krävas för underhåll och utveckling af landets försvarsväsende, väcka i stora kretsar bland vårt folk allvarliga bekymmer, detta så mycket mer som ofta nog inträffar, att anslagna medel för sagda ändamål användas utan iakttagande af den försiktighet och omtanke, som måste vara ett villkor för att försvarsväsendet skall kunna vinna förtroende hos de djupa lagren bland folket.

Om det är nödvändigt att under fredens dagar rusta sig för kriget, bör man dock icke i onödan allt för mycket slösa med penningar och arbetskraft för krigiska ändamål och draga såväl det ena som det andra från de mera välsignelsebringande fredliga värf, hvaraf folkets lycka och välstånd äro beroende.

Under beaktande af nödvändigheten att landets utgifter för försvarsändamål icke måtte öfverskrida de gränser, dit de redan nått, beslöt Kungl. Maj:t att tillsätta en kommitté, hvilken fick sig förelagdt, dels att undersöka landets förmåga att bära de utgifter, som årligen krävas för försvarsändamål, och dels att utröna på hvad sätt försvarsväsendet inom ramen af nuvarande kostnader bör ordnas för att icke blifva onödigt betungande men dock effektivt. Denna kommitté, hvilken inom sig icke kunde komma till samförstånd, är numera upplöst, utan att hafva kommit till enigt resultat eller lämnat tillfredsställande svar på de spørsmål, den hade sig förelagda att utreda.

Under sådana omständigheter borde försiktigheten bjuda att, till dess en mera tillfredsställande utredning uti ifrågavarande frågor kan åstadkommas, icke uti någon form öka de förpliktelser, som redan åligga de värnpliktige. Kungl. Maj:t har emellertid uti proposition nr 2 till innevarande Riksdag hemställt, att Riksdagen måtte besluta sådan ändring af § 1 och § 3 uti värnpliktslagen den 14 juni 1901, att värnpliktstiden skulle utsträckas med sammanlagdt fyra år, hvaraf tre år i beväringen och ett år i landstormen.

Svenska folket har under gångna tider visat stor offervillighet, då det gällt att skydda landet och dess själfständighet, därom bära historiens blad ojäfviga vittnesbörd, och det är att hoppas, att samma fosterländska anda finnes kvar, om landet och dess själfständighet ännu någon gång skulle hotas. Men om Sveriges folk, som man hoppas, ännu besjålas af samma fosterländska anda som fordom, följer icke därmed att de äro viliga att utan betänkande hängifva sig åt en allt uppslukande militarism, och ej heller att vår värnpliktiga ungdom är villig att mer än nödigt under sin bästa ålder år efter år förspilla en dyrbar tid med militäröf-

ningar, ofta nog med förlust af för sin framtida existens tjänlig anställning, lika litet som landtbrukaren och andra näringsidkare kunna utan stor olägenhet afvara de arbetare, som sysselsättas med militäröfningar i allt större och större utsträckning.

Då dessa olägenheter högst väsentligt ökats sedan den af 1901 års riksdag beslutade härordning från och med 1908 i sin helhet trädt i kraft, och dessförinnan icke försports någon vidare anmärkning mot de värnpliktiges fältduglighet med den kortare öfningstid, de förut fått genomgå, torde det kunna ifrågasättas, huruvida öfningstiden för de värnpliktige skulle kunna rätt afsevärdt minskas. Om öfningarna bedrifvas på förständig sätt, skall det sannolikt visa sig möjligt att bibringa de värnpliktige de färdigheter och kunskaper, som äro nödiga, utan att så lång tid, som nu är föreskrifven, behöfver tagas i anspråk. Det är ej heller otroligt, att i händelse öfningstiden förkortas, de värnpliktige då mera villigt och med gladare mod skulle fullgöra sin värnplikt, och det dofva knot, som nu förnimmes bland en del värnpliktige, måhända upphöra, och värnpliktshären sålunda blifva mera skickad att värna landet i farans stund.

Med stöd af det anförda tillåta vi oss hemställa, att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts proposition nr 2 och besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i hvad mån den i värpliktslagen den 14 juni 1901 föreskrifna öfningstid för de värnpliktige må kunna förkortas samt möjligen så anordnas, att värnpliktsöfningen kan få fullgöras under första och andra värnpliktsåret, samt för Riksdagen framlägga ett förslag, hvartill utredningen kan föranleda.»

*Herr
Christiern-
sons motion.*

Herr *Christiernsons* omförmälda motion är af följande lydelse:

»I propositionen nr 2 till innevarande års Riksdag hemställer Kungl. Maj:t att värnpliktstiden måtte utsträckas till 24 år, hvarjämte tiden för värnpliktigs kvarblifvande i första uppbådet föreslås skola utsträckas att omfatta 11 år. Emot detta förslag att ytterligare betunga vårt lands manliga befolkning med ännu mera utsträckt militärtjänstgöringsskyldighet kan mycket anföras, men vill jag redan af det skälet, att vi redan nu hafva för mycket gevärsväsende, yrka afslag på denna utsträckta värnpliktstid, som är första steget eller snarare grunden till *nya* arméformationer. Och det slags nyheter ha land och folk alla skäl att bedja Gud bevara sig för.

Skulle så sorgligt hända, att Riksdagen ginge Kungl. Maj:ts militära begärelse till mötes, följer däraf bl. a. äfven att mönstringsskyldigheten, sådan den stadgas i § 32 af värnpliktslagen af den 14 juni 1901, utsträcktes med ytterligare tre år. Detta kan dock icke vara nödvändigt.

Riksdagen har hittills ansett sagda mönstring vara en öfverlopps-gärning, som mycket väl kunde borttagas. Denna sin mening gaf Riksdagen tillkänna, då den år 1905 efter *enhälliga* beslut därom i *båda* kamrarna skref till Kungl. Maj:t med anhållan »det tacktes Eders Kungl. Maj:t taga under ompröfning, under hvilka villkor den i 32 § värnpliktslagen stadgade mönstring må kunna upphöra, och för riksdagen framlägga förslag till de ändringar i värnpliktslagen, som däraf kunna påkallas.»

Denna Riksdagens skrifvelse har sedermera ej föranledt till någon Kungl. Maj:ts åtgärd — ett ytterligare bevis till många andra på de militära myndigheternas ovillighet, att taga någon hänsyn till Riksdagens önskningsar, såvida de icke afse ytterligare eftergifter åt krigsvurmeriet. Riksdagens omförmälda skrifvelse har tydligen hamnat i försvarsdepartementenas papperskorg, ty den har icke föranledt till någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Icke ens nu, då krigsministern vågar sig fram med förslaget om den s. k. 4:de bataljonens bildande, hvaraf följer mönstringsskyldighetens utsträckning, har Riksdagens skrifvelse blifvit beaktad af den höga regeringen. Utan att ens låtsa om Riksdagens tydligt uttalade vilja i fråga om mönstringens obehöflighet, går statsrådet Malm med regeringens samtycke i den rakt motsatta vägen. Riksdagen begär mönstringarnas slopande, regeringen låtsas som om denna fordran aldrig framställts, utan den föreslår — mera mönstring. God dag — yxskaft!

Tunga äro de offer landets manliga ungdom, som anses fysiskt lämplig att göra någon slags tjänst vid hären eller flottan, nödgas underkasta sig för fullgörande af denna tvångskommendering. Alla för militärtjänst lämpliga äro underkastade detta tvång med undantag af — militärerna själfva. Med skäl må man väl kalla ett dylikt förhållande en orimlighet, en orättvisa och ett otillbörligt gynnande af yrkesmilitärerna. Värnplikts-tjänstgöringen är ju att betrakta som indirekt skatt, en värnsskatt, som större delen af den manliga ungdomen nödgas fullgöra med sin kropp. Ja ännu mera, den tvingas att för utgörande af denna skatteplikt öfverlämna sig med kropp och själ åt samt med undertryckande af sin individualitet underordna sig militärväsendet — den civila andans diametrala och fientliga motsats. Staten tager ingen hänsyn till de obehag, förluster och olyckor, som äro de naturliga konsekvenserna af ett dylikt tvångsknekeri. Det enda undantag, som förekommer, är militärerna af facket. För dessa personer, hvilka utbildas och aflönas af staten i militäryrket, finnes ingen dylik personlig värnpliktsutbildning. De åtnjuta befrielse från det tvång att ryckas från sin ordinarie sysselsättning, att nödgas lämna sin stadiga utkomst och utbildning för lifvet för längre tid med ovisst hopp om att vinna det förlorade igen, som plågar enhvar till värnpliktsutbild-

ning uttagen civil man. I första rummet borde väl den, som till yrke och lefvebröd valt militärens meningslösa handtverk, vara skyldig att underkasta sig de med krigsväsendet förbundna allmänna personliga offren. Denna fordran är så naturlig och till sitt väsen öfverensstämmande med värnplikens och folkhärssystemets begrepp, att jag anser det som en gärd af rättvisa mot den fosterländska ungdom, som valt krigsmannens yrke, att i offer blifva likställd med all annan vapenför ungdom, som får fullgöra sin vapentjänst mot en obetydlig dagpenning.

Under hänvisning till den här ofvan gjorda motiveringen, hemställer jag att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts förslag till förändrad lydelse af §§ 1 och 3 i värnpliktslagen af den 14 juni 1901; samt

att Riksdagen måtte besluta att § 32 i värnpliktslagen af den 14 juni 1901 måtte utgå och mönstringsskyldigheten upphöra; samt att till § 35 i samma lag må fogas ett tillägg af följande lydelse:

Vid hären eller flottan på stat eller i reserv fast anställd person skall, under den tid hans tjänstgöring sammanfaller med honom annars åliggande utbildning som värnpliktig, afstå från de med innehafd tjänst tillerkända löneförmåner, men i ersättning bekomma alla kontanta och natura förmåner, dem värnpliktig under sin utbildningstid är tillerkänd enligt denna lag.»

Herrar
Blombergs
och Steffens
samt herr
Thorssons
m. fl. motio-
ner.

I de af herrar *Blomberg* och *Steffen* samt herr *Thorsson* m. fl. afgifna lika lydande motionerna har i förevarande del under mom. b) hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:ten anhålla om framläggande af förslag till sådan ändring i värnpliktslagen den 14 juni 1901, att de värnpliktiges öfningstid vid samtliga vapen minskas med två månader, hvaraf den ena bortgår från repetitionsöfningarna.

Till stöd för sin hemställan hafva motionärerna hänvisat till motiveringen i de af dem väckta, till statsutskottet hänvisade lika lydande motionerna inom Första kammaren nr 43 och inom Andra kammaren nr 180, däri bl. a. anförts:

»I årets statsverksproposition har svenska folket åter fått en erinran om militarismens omätlighet. Fastän landet suckar under förutvarande pålagor, fastän bekymmer och olust sprida sig inom allt vidare kretsar, prisen på lifsförnödenheter stiga år från år, skattebördan växer, förvärfsmöjligheterna förbli otillräckliga och den sociala lagstiftningen försummas, så dristar sig icke desto mindre högerns regering att inför en riksdag, som utdömt grundvalarna för sin egen tillvaro, föreslå *nya militärbördor* med de mest vidtgående konsekvenser. Samtidigt framlägger den ledande högern inom

den s. k. försvarskommittén med suveränt förakt för sin uppgift att allvarligt utreda frågan om landets ekonomiska bärkraft en önskelista på militära rustningar, hvilken skulle skrufva vår försvarsbudget upp med ytterligare några tiotal millioner årligen. Mot dessa nya utslag af militaristisk yrtvingas vi af ansvarskänslan för vårt folks framtid att inlägga våra mest energiska gensagor.

Detta sker först och främst från *principiella* utgångspunkter.

I alla länder reser sig i våra dagar massornas förbittring mot militarismen, som med sina alltjämt stegrade kraf suger folkens mærg och blod och lamslår deras utveckling fram mot en högre kultur. Englands finansminister Lloyd George uppgaf nyligen, att de civiliserade staterna offra nära *nio tusen millioner kronor årligen* på rustningar mot hvarandra. Och kapprustningarna bara ökas i allt häftigare tempo. Kölarna sträckas till nya pansarvidunder, större och kostsammare än några förut existerande, millionhärarna ökas med nya formationer, uppfinnaregenier arbeta rastlöst på att utveckla och fullkomna nya förstörelseredskap, som skola gå fram under vattnet, uppe i luften.

Men samtidigt bli också de stämmor allt starkare och vinna allt större genklang, som fordra slopande af hela detta vanvettiga system. Folken vända sig allt bestämdare bort från de falska profeter, som föregyckla dem, att fredens välsignelser stå att erhålla blott till priset af ständigt ökade krigsrustningar, som midt under fredens tid ekonomiskt utarma dem. Folken lära sig alltmera inse, att militarismen är en ständig fara för freden och kulturen. Och särskildt vända sig hos de arbetande klasserna känslorna mot militarismens folkförbannelse i en sjudande harm, sedan erfarenheten lärt dem, att militarismen allt ohöjldare framträder som ett öfverklassens maktmedel mot arbetarna i deras kamp för rättfärdigare sociala förhållanden inom det egna fäderneslandet.

I hela världen ha därför socialdemokraterna i jämbredd med sitt öfriga arbete för eröfring af statsmakten och för kapitalismens undanröjande *direkt* upptagit kampen *mot militarismen, för fred och afrustning*.

Denna internationella kamp mot militarismen föres från socialdemokratiens sida under uttryckligt häfdande af hvarje nations rätt till själfbestämmelse och till själf försvar. Men för ett litet folk som vårt kan enligt sakens natur militärväsendet icke äga den betydelse för vår själfständighets upprätthållande, som man i våra maktägande kretsar ännu alltjämt tillmäter detsamma. Vi måste vänja oss att se den sanningen i ögonen, att om vår nation lämnas att ensam utkämpa en strid mot en stormakt, skulle vi äfven med de största offer icke kunna på längden värja vår själfständighet. Sveriges försvar måste därför vara inriktadt på att upprätthålla landets neutra-

litet. Äfven så lagdt kommer det att på samma gång verka i sin mån försvagande på den anfallslust, som möjligen skulle kunna under vissa situationer på något håll framträda. Med vårt lands afskilda läge och genom traktater tillförsäkrade status quo vid våra gränser måste man emellertid, i betraktande af den tilltagande fredsstämningen i världen, anse den största sannolikhet föreligga, att vår snart hundraåriga fred ostörd skall fortfara, därest vi genom en klok utrikespolitik orubbligt sträfva efter ökade neutralitetsgarantier och hålla oss fjärran från alla stormaktskombinationer.

Då härtill kommer, att vi särskildt i Sverige i fråga om försvarsbördor drifvits långt utöfver, hvad andra mindre stater påtagit sig, anse vi tiden vara inne, att frågan om en *nedsättning i militärbördorna* på allvar upptages i Riksdagen. En sådan nedsättning kan, med hänsyn till hvad ofvan anförts, icke anses i någon mån äfventyrlig. Men den betyder, att land och folk skulle få väsentligt bättre utrymme för nödiga och länge försummade reformer, och att betrycket lättas inom de djupa samhällslagren.

Den socialdemokratiska gruppen i svenska riksdagen anser sig därför, i fullaste öfverensstämmelse med sitt program om »successiv minskning af militärbördorna fram mot afväpning», nu böra föreslå *en första nedsättning* af dessa. I viktiga punkter riktar sig detta förslag mot uppenbart slöseri med mänsklig och materiell försvarskraft. I den mån nya fredsgarantier tillkomma genom socialdemokratiens växande makt inom folken och parlamenten samt genom den internationella rättens utveckling som en inflytelse-rik faktor vid hvarje krigsfara, skola nya kraf om lättande af folkets tunga militärbörda fram mot dess slutliga afskrifning, vinna allt vidare kretsar af nationen.

Enligt gjorda beräkningar skulle de årliga *ordinarie* utgifterna under fjärde hufvudtiteln uppgå till 44,066,130 kr. sedan 1901 års härordning blifvit genomförd enligt Riksdagens beslut. Nu visar 1911 års stat emellertid, att dessa utgifter, *redan innan härordningen blifvit fullständigt genomförd*, måste beräknas till 49,984,343 kr. Således inemot 6 millioner kronor större belopp än 1913 års stat bör uppvisa och det oaktadt ett stort antal beställningar voro vakanta i 1911 års stat. När dessa besättas, tillkommer ytterligare ett belopp af 608,958 kr. Vi ha tydligen all anledning förutse, att enbart de årliga *ordinarie* utgifterna till landtförsvaret komma att tynga minst 6½ millioner kronor mer, än Riksdagen haft anledning förmoda, när härordningen antogs.

Enligt 1901 års riksdagsskrifvelse ställdes det i utsikt, att *extra anslag* för kasernbyggnader, nyanskaffning af kanoner, gevär m. m. skulle under tiden för härordningens genomförande behöfva lämnas intill ett belopp af något öfver 71 millioner kronor. Emellertid ha de extra anslagen under fjär-

de hufvudtiteln t. o. m. år 1911 sprungit upp till det enorma beloppet af 118 mill. kr. Således ett öfverskridande af beräknade *extra anslag* med ej mindre än 47 mill. kr. Följden har blifvit, att hären under år 1902—1911 slukat den efter våra förhållanden svindlande summan af 548,268,000 kr. I sanning har svenska folket anledning ställa de representanter till ansvar, som på detta sätt hushållat med statens medel.

Ensamt *kasernbyggnaderna* beräknades 1901 komma att draga en slutlig kostnad af 48 mill. kr. Riksdagen har likväl 1901—1910 hunnit bevilja 57 mill. kr. för detta ändamål, och kasernbyggnadsnämnden ställer i utsikt, att ytterligare 11,421,000 kr. behöfva tillsläppas för dessa byggnadsföretag, hvilka man från militärt håll nu börjar anse delvis förfelade. Dessutom tillkommer 5,8 mill. kr. till förplägnadsanstalter, hvilka väl omnämnas uti 1901 års förslag, men hvilkas kostnad Riksdagen fick erfaras först genom en proposition till 1908 års riksmöte. Den verkliga kostnad, kasernbyggnadsraseriet åsamkat svenska folket, blir således c:a 75 mill. kr. i stället för de 48 mill. kr. man förmått Riksdagen uttala sig för. Och ändå ha 2,273,308 kr. för kustartilleriets kaserner icke medtagits i beräkningen.

Marinen berördes endast i förbigående under 1901 års riksdagsförhandlingar. Orsaken härtill var, att flottan några år tidigare — 1899 — fått sina kraf tillgodosedda. Det omnämnes likväl uti särskilda utskottets betänkande, att femte hufvudtiteln till följd af värnpliktstidens utsträckning m. m. år 1913 skulle kräfva *ordinarie* utgifter till ett belopp af 13,889,004 kr. Äfven detta anslag har redan lämnat alla beräkningar bakom sig. Uti 1911 års stat upptar det 19,575,491 kr. Således redan 5½ mill. kr. mer än staten beräknats skola uppvisa år 1913.

De *extra* anslagen för marinen fingo ingen plats uti det öfverslag, som år 1901 gjordes öfver utgifterna till krigsmakten intill år 1913. I medeltal ha likväl anslagits 8,7 mill. kr. under åren 1902—1911. Marinen har under denna tid uti *ordinarie* anslag kräft 151,764,023 kr. och uti *extra* anslag 87,568,775 kr. eller tillsammans 239,332,800 kr.

Med tillägg af pensionskostnaderna skulle militärväsendet t. o. m. 1911 under de senaste tio åren ha åsamkat oss en utgift, som betänkligt nalkas miljarden — 812 mill. kr. — innan härordningsreformen i sitt färdiga skick hunnit pröfvas, och ändå vågar man nu komma med kraf på att vältra ännu större bördor på de skattdragande. Försvarskommittén, hvilken förutsätter en stegring af militärutgifterna från nuvarande 79,884,488 kr. till 100 mill. kr. 1919, har uti sitt betänkande t. o. m. djärfts upptaga det förslag att bilda en reservbataljon vid hvarje regemente, som förkastades af 1901 års riksdag, och dessutom i väsentliga delar framkommit med äskanden, som gå vida ut öfver, hvad Kungl. Maj:t år 1901 ansåg sig böra begära.

Inför de fakta, som här angifvits, borde *samtliga* Riksdagens partier anse sig förpliktade att först och främst omedelbart vidtaga åtgärder för kostnadernas *nedbringande* till de belopp, Riksdagen uti sin skrifvelse 1901 förbundet sig utgifva. Att därutöfver åtskilliga inskränkningar kunna göras skola vi nedan påvisa.

I fråga om sättet för reduktionens utförande erbjuda sig i hufvudsak tvenne vägar. *Dels* kunna vissa indragningar och reorganisationer ske beträffande särskilda vapenslag afseende minskning af personal och materiel, *dels* kan öfningstiden för de värnpliktige undergå en begränsning. Båda vägarna synas oss böra begagnas.

När urtima Riksdagen 1892 godkände de 90 dagarna, skedde det under uttalande af den »förfärliga försäkran» (Adolf Hedins ord) från statsrådsbänken, att vi fått ett försvar, hvarigenom vi kunde »värna om vårt oberoende och drifva fienden ur landet». »Om förslaget godkändes», utropade krigsminister Rappe, »så skolen I vinna det målet, att vårt fosterlands oberoende är tryggt. I skolen hälsas med tacksamhet af hela Eder samtid, af alla i landet, och I skolen välsignas af Edra barn och efterkommande.»

Ja, hurudan den välsignelsen blef, fingo vi snart erfaras.

Knappt var beslutet fattadt, förrän man från fackmannahåll betecknade detsamma som en »otillfredsställande kompromiss», och åtta år senare förklarade en ny krigsminister, herr Crusebjörn, att han »inseende nödvändigheten däraf, att Sveriges försvarskraft till lands *måste stärkas i högst väsentlig grad*, för att vårt freds- och på samma gång frihetsälskande folk må med tillförsikt kunna lita till densamma i farans stund», omedelbart börjat vidtaga åtgärder i detta syfte.

Ett decennium hade ej förflutit, sedan vi fått »ett betryggande försvar», förrän Kungl. Maj:t sökte förmå Riksdagen att fyrdubbla värnpliktstidens längd. Detta gick väl icke fullständigt år 1901, då åtta månaders värnplikt för infanteriet genomfördes, men sedan den tiden ha alla ansträngningar riktats på att framtinga den ettåriga värnplikten. Försvarskommittén ger äfven tydligt tillkänna, att »frågan om utsträckning af tjänstgöringstiden till 365 dagar för värnpliktige, som tilldelats fotfolket i allmän *tjänst*, *bör upptagas till afgörande*», så snart *kasernbyggnaderna afslutats*. För en del andra värnpliktige föreslås tidens omedelbara utsträckning till ett år.

Det vore naivt förmoda, att man, om det målet vunnes, skulle vara tillfredsställd. Redan nu finnas antydningar om, att så icke blefve förhållandet. Vid granskning af 1901 års härordningsförslag uttalade sig trenne af arméns fördelningschefer för en utbildningstid af 400 dagar. Hvad flottan angår, har chefen för flottans stab 1900 och marinstaben 1908 påyrkat tvåårig värnplikt för å sjömanshus inskrifna. Försvarskommittén sympatiserar därmed,

ehuru den icke *nu* vågar framlägga något förslag. Dylika röster komma nog att höras igen och tala starkare, om den ettåriga värnplikten införes. De sista 20 åren ha äfven hos oss till fullo bevisat, att *militarismens kraf äro lika omätliga, som dess försäkringar äro otillförlitliga.*

Hårdare än de direkta utgifterna till militärväsendet känna de breda folklagren emellertid, att värnpliktstungan trycker dem. I synnerhet den jordbrukande befolkningen lider däraf. Enligt vår uppfattning är tiden nu kommen att i stället för talet om förlängning af utbildningstiden ifrågasätta en *minskning* af densamma. När rekrytskolan för den *fast* anställda personalen, som varar sex månader, anses tillräcklig att ge de enligt militär uppfattning nödvändiga »färdigheter och kunskaper», hvilka erfordras för menig krigsman inom kompaniet, så vore det egendomligt, om beväringmännen icke kunde utbildas på denna tid, i all synnerhet som de värnpliktiga rekryterna enligt herr Crusebjörn med »hänsyn till kroppskrafter, begåfning och förut förvärfvade insikter anses vida mer mottagliga för den militära utbildningen». Det bör äfven anföras, att de indelta rekryterna hade 100 dagars rekrytskola första året och 50 dagars andra året jämte 22 dagars regementsmöte, tillhoppa 172 dagar. Värnpliktstidens minskning för infanteriet till motsvarande tid borde ej förrycka utbildningen.

Den militära uppfattningen i frågan är icke mycket att lita på. År 1892 ansåg frih. Rappe de 90 dagarna visserligen vara ett minimum, »men denna tid rätt använd torde dock vara tillräcklig för att bibringa de värnpliktige någon skjutskicklighet och så pass stor marschfärdighet, att de (stam och beväring) åtminstone kunna följas åt, när det gäller att gå mot fienden». Åtta år senare anser herr Crusebjörn däremot, att »man icke kan ställa sina fordringar så lågt, som här ifrågasatts, nämligen 8 månader».

Minskas värnpliktstiden för infanteriet, bör densamma i motsvarande mån afkortas för öfriga vapenslag. Det torde nämligen icke vara lämpligt att minska den proportionsvis *mera* för dessa, ehuru herr Crusebjörns uttalanden år 1901 skulle kunna ge anledning till ett dylikt förslag. Han polemiserade nämligen mot »den förställningen, som tycks ha gjort sig ganska allmänt gällande, att infanteristen kan nöja sig med en väsentligt kortare öfningstid än kavalleristen och artilleristen». »Jag vågar påstå», yttrade han, »att om än detta varit en bestämd mening under föregående tider, så är förhållandet nu i mångt och mycket annat.»

En minskning af värnpliktstiden med tvenne månader för samtliga vapenslag på sådant sätt, att en månad bortgår från första året och en månad från repetitionsöfningarna, medför c:a 2 mill. kr. besparing.

Indragningen af tiden för repetitionsöfningarna har från militärt håll, senast vid 1910 års riksdag, ansetts omöjliggöra de värnpliktiges öfvan-

de uti större truppförband, enär regementet först under dem är fulltaligt samladt. Denna invändning är icke befogad. Därest inom arméfördelningen en sammandragning af hela värnpliktskontingenten vid infanteriregementena sker till ett enda truppförband under hela rekrytutbildningstiden, i stället för att man nu håller de värnpliktige spridda på olika håll, skulle en öfning i fältstarka förband utan större svårighet kunna åstadkommas. De olika regementenas värnpliktige skulle såsom skilda plutoner och kompanier ingå uti detta rekrytregemente. När det tyska landtvärnet kan öfvas på detta sätt, borde äfven vårt beväringssmanskap härigenom få erforderlig öfning. En dylik reform kan för framtiden få synnerligen vidtgående konsekvenser, i det att åtskillig befäls-, läkare- och intendenturpersonal skulle bli obehöflig samt det för inkasernering beräknade utrymmet i hög grad minskas, hvarigenom mycket betydande besparingar göras.

I fråga om *värnpliktstidens* längd ansågs år 1901, att infanteriets öfningstid borde vara normgifvande. Den minskning, som af oss föreslagits vid detta vapenslag, bör således följas af en motsvarande inskränkning uti de värnpliktiges tjänstgöring vid flottan och kustartilleriet. Detta bör röna så mycket mindre svårigheter, som utbildningen vintertid vid dessa vapen icke kan ha samma betydelse som för öfriga. Med begagnande af samma beräkningsgrund, som försvarskommittén använt, skulle värnpliktstidens minskning med två månader för flottan och kustartilleriet ge en behållning af c:a 550,000 kr.»

*Herr
Bogrens
motion.*

Herr *Bogren*, med hvilken herr *Smeds Lars Olsson* instämt, har i sin motion anfört följande:

»Vid 1909 års riksdag föreslog jag i en i Andra kammaren framlämnad motion, nr 134, att Riksdagen ville för sin del uttala sig för, att »värnpliktig, som approberats till tredje klass i en af staten erkänd skytteförening eller äger därmed jämförlig skjutskicklighet, må medgifvas en afkortning af den för rekrytutbildningen anslagna tiden med en tredjedel». Vid den behandling, lagutskottet ägnade denna motion, hänvisade utskottet till, hvad ett i Andra kammaren år 1904 tillsatt tillfälligt utskott anfört mot en liknande framställning. De skäl detta utskott anförde emot lindring uti öfningstiden för värnpliktiga skarpskyttar voro, att befrielsen endast skulle tillkomma vid fotfolket anställda,

att samöfningarna däraf skulle lida,

att det ej var utredt, i hvad mån fältskjutning ingår i skyttegillenas program eller resultatet af sådana öfningar samt

att från skytteföreningarna själfva ej gjort sig gällande en sådan önskan, nämligen om afkortning af tiden för rekrytöfningarna.

Det först anförda skälet är ej ett sådant, ty det bör ligga i öppen dag, att lindring begäres endast för de infanteriet tilldelade ynglingarna. Men lika själfallet borde äfven vara, att de värnpliktige, som i skytteförening inhämtat god färdighet att handhafva infanteriets vapen, äfven böra tilldelas detta vapenslag.

Hvad samöfningarna beträffa, torde en beviljad befrielse ifrån t. ex. de 50 första dagarna af tiden för rekrytutbildningen ej vålla några som helst svårigheter, ty vid hvarje regemente torde skarpskyttarna, som erhållit denna lindring, blifva så många, att de under första öfningstiden lätt nog kunna bilda egen pluton eller annan truppenhet. Den disciplin och rörelseförmåga, de inhämtat i skytteföreningarna, torde fullt ersätta, hvad i de delar inöfvas i rekrytskolan under de första 50 dagarna. Äfven det tredje af tillfälliga utskottet anförda skälet bortfaller numera alldeles, sedan ordnade öfningar i fältskjutning förekomma i rätt stor utsträckning inom skytteföreningarna. Värdet af dessa fältskjutöfningar kan blifva än större, om skytterörelsen får en förbättrad organisation, hvarom min motion nr 133 vid 1909 års riksdag handlade. Återstår således blott det sista af de af tillfälliga utskottet anförda skälen, nämligen att skytteföreningarna själfva ej begärt här föreslagna lindring. Först må här anmärkas, att då staten understöder det frivilliga skytteväsendet med afsevärdt stort årligt anslag, så är detta förslag ej blott en skyttarnas angelägenhet utan äfven samhällets. Frånsedt detta vågar jag med den kändedom jag varit i tillfälle förvärfva om stämningen bland skyttarna för eller emot detta förslag antaga, att om ärendet sändes ut bland dem till omröstning, skulle det bli en försvinnande minoritet, om ens någon alls, som uttalade sig emot detsamma.

Det synes mig ej längre vara lämpligt att mot min i nämnda motion gjorda och här förnyade framställning anförda tillfälliga utskottets af 1904 utlåtande. Vid motionens behandling i kammaren tog denna påtagligen mera om inte uteslutande hänsyn till, hvad lagutskottet 1909 yttrar i slutet af sitt anförande, nämligen att det synes utskottet olämpligt att vidtaga någon åtgärd i motionens syfte, innan den af Kungl. Maj:t den 28 september 1907 tillsatta försvarskommittén slutfört sitt arbete, inom hvars ram äfven den i motionen upptagna frågan torde falla. Detta var ett verkligt skäl emot motionen, som också af Andra kammaren afslogs med 102 röster mot 82. Men sedan denna kommitté nu avslutat sitt arbete och till Kungl. Maj:t inlämnat sina yttranden och förslag, är äfven detta skäl emot min motion bortfallet. I sitt digra betänkande öfver ordnandet af landets försvar har kommittén, såvidt jag kunnat finna, icke ägnat den vackra nationella försvarsrörelse,

som nämnes skarpskytteväsendet, den minsta uppmärksamhet. Det synes, som vore den för kommittén obekant eller i hvarje fall värdelös. Är skytte-rörelsen endast en art idrott, hvars mål är att föra sina utöfvare fram på täf-lingsbanan för att vinna pris, medaljer eller penningar, då torde Riksdagen handla klokt, om den genast indroge de af statsmedel årligen utgående an-slagen till denna rörelse.

Men har denna rörelse ett högre mål, att väcka de ungas känsla af sam-hörighet med fosterlandet samt göra dem skickliga att med det vapen, som man sätter i deras händer, försvara detta land, då fara hotar, så måste denna rörelse erkännas som en viktig faktor i vårt nationella försvar och behandlas därefter. Att yrkesmilitären med en viss grad af ringaktning och misstro ser ned på skarpskytterörelsen, får ej hindra regering och Riksdag att taga vara på denna rörelse, utnyttja den i försvarsändamål i så vidsträckt grad som möjligt samt gifva rättvisa åt de unga män, som i denna rörelse offra tid, krafter och pengar. Billigheten fordrar, att man härför gifver dem något vederlag i form af kortare rekrytutbildningstid.

Då försvarskommittén i sitt betänkande föreslår värnpliktiges öfnings-tid utsträckt till ett år och då såväl Kungl. Maj:t i trontalet vid året riks-dag som regeringen uttalat, att flera af kommitténs förslag komma att af Kungl. Maj:t upptagas och för Riksdagen framläggas, dock sedan de först ytterligare underkastats sakkunnigas pröfning, synes det mig vara mycket lämpligt, att frågan om skytteväsendets betydelse för vårt försvar då medta-ges samt att förslag framlägges, att värnpliktig skarpskytt erhåller viss be-stämmd afkortning i den för rekrytutbildning anslagna tiden. Fördelen af så-dana bestämmelser ha så många gånger framhållits för kammaren, att det nu torde vara öfverflödigt att ytterligare uppräknas dem.

Ostridigt är, att såväl försvaret som staten, näringarna och de värn-pliktige skulle vinna därpå. Skarpskytteväsendet skulle, bättre organiseradt, växa sig starkt både inåt och utåt. Det skulle blifva en viktig faktor i ett nationellt försvar. Försvaret skulle erhålla en afsevärd styrka utan näm-nvärda uppoffringar från staten, hvilken emot möjligen ökade utgifter för skytteväsendet gjorde stora besparingar, om öfningstiden förkortades för värnpliktiga skarpskyttar. Många tusen sparda dagsverken skulle härige-nom komma näringarna till godo. Detta torde vara af stor betydelse ej minst för moderneringen, som tryckes af allmän brist på arbetskraft. Att de värn-pliktiga med glädje skulle mottaga hvarje lindring i den tunga värnplikten, torde ej behöfva framhållas, och många ynglingar, som nu utvandra för att undkomma värnpliktsbördan, skulle med glädje stanna hemma, om de finge fullgöra en del af denna börda i hembygdens skytteförening. Mig synes, som alla skäl talade för, inga bärande skäl emot förslaget om lindring i värn-

plikten för skarpskyttar, hvarför jag på grund af det här anförda vågar föreslå,

att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t behagade låta utreda, om och i hvilken utsträckning värnpliktig, som approberats till 3:e klass i af staten erkänd skytteförening eller äger därmed fullt jämn god skjutskicklighet, må erhålla afkortning i den för värnpliktigas rekrytutbildning nu anslagna tjänstgöringstiden.»

Herr *Olssons* i See motion är af följande lydelse:

»Åtskilliga gånger förut har i Riksdagen motionerats om afkortning i öfningstiden för värnpliktige. Dessa motioner ha dock ej vunnit Riksdagens bifall. Emellertid är detta ett spörsmål, som borde vinna mera beaktande än hvad hittills varit fallet. För arbetare i allmänhet och landtbrukare isynnerhet är det särdeles uppoffrande, att de under den tid af året, då arbetskraften är af allra största betydelse, måste sända i väg sina söner, ehuru de mycket väl behöfvas hemma. Kunde därför någon afkortning af tiden åstadkommas, så vore det välbehöfligt.

*Herr
Olssons
motion.*

Det kan emellertid synas underligt att komma med ett sådant förslag, när det nu sättes i fråga att i en framtid än vidare utsträcka tiden för öfningarna, men detta förhållande gifver mig så mycket mer anledning till att väcka det förslag jag här åsyftar, nämligen att när de värnpliktige inhämtat ett visst kunskapsmått under öfningarne, så skulle de hemförlofvas. Vore det så ordnadt, kunde det gifva bevaringsynglingarne anledning till att med mera ifver, lust och energi gripa sig an med att inhämta de nödiga kunskaper, som det är afsedt att meddela dem. Som det nu är ordnadt, torde en del åtminstone, och i någon mån rätt många, vara mindre energiska att lära, utan ta saken tämligen likgiltigt, blott tiden går fram. Detta dagsverkssystem borde på detta område ersättas med något annat, som vore mera ägnadt att väcka till ifver att under kortaste tid uträtta det mesta möjliga. Vid ungdomens utbildning i allmänhet i skolorna är ju så ordnadt, att ju förr ett visst kunskapsmått är inhämtadt, desto förr äro vederbörande fria, och vore det på liknande sätt ordnadt beträffande de värnpliktiges utbildning, så torde icke så litet kunna vinnas både i fråga om att vinna färdighet och tid.

Hvad som vidare vore ägnadt att sporra denna ungdom att göra sig bästa möjliga nytta af den undervisning, de erhålla under öfningstiden, vore, att betyg utfärdades för hvar och en af dem, när de fullgjort sina åligganden i här berörda afseende.

Därjämte torde det behöfva noga utredas hvad som är nödigt att lära i försvarshänseende, så att onödig paradexercis undvikas och en dyrbar tid ej

förspilles till hvad som föga eller intet gagnar, men däremot allt blir praktiskt ordnad.

Vid behandlingen år 1909 af en liknande motion uttalar lagutskottet sin förhoppning om att den af Kungl. Maj:t den 28 september 1907 tillsatta kommittén, som hade sig ålagdt att verkställa utredning beträffande ny samfällid plan för rikets försvar, antagligen skulle upptaga denna och liknande frågor. Denna kommitté har nu afgifvit sitt betänkande, men tyckes ej hafva beaktat den sak, jag här framhållit, utan ifrågasättes i stället nu i Kungl. Maj:ts proposition nr 2 till innevarande års Riksdag om vidare utsträckning i öfningstiden.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt anhålles vördsamt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täckes Kungl. Maj:t låta utreda samt utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan plan för värnpliktiges öfningar, att möjlighet till afkortning i tiden för dessas fullgörande måtte beredas dem, som uppnått ett visst kunskapsmått i hvad som öfningarne böra meddela.»

*Utskottets
yttrande.*

Denna del af propositionen afser värnpliktstidens utsträckning med 4 år från 40 till 44 år sålunda, att tjänstetiden i beväringen skulle ökas med 3 år från 12 till 15 år, hvaraf i första uppbådet 11 i stället för såsom för närvarande 8 år. I andra uppbådet skulle tjänstetiden fortfarande vara 4 år. Landstormen skulle erhålla 9 årsklasser i stället för de nuvarande 8.

Såsom af propositionen närmare framgår, afser den sålunda föreslagna ökningen i värnpliktstiden, för så vidt angår beväringen, möjliggörande af uppsättande vid hvarje infanteriregemente på fastlandet af en s. k. fjärde bataljon af beväringens första uppbåd samt nödiga reservtrupper förband af beväringens andra uppbåd. Ökningen af tjänstetiden i landstormen är föranledd af den af den ökade tjänstetiden i beväringen förorsakade ändring af åldersklasser i landstormen. Med anledning af den naturliga afgangen minskas nämligen med hvarje år antalet värnpliktige i hvarje åldersklass, på grund hvaraf hvarje äldre årsklass är till antalet ringare än en yngre klass.

Enligt hvad af propositionen inhämtas, skulle de nya bestämmelserna i denna del successivt träda i kraft under åren 1912, 1913 och 1914.

Utskottet har inhämtat, att för organiserandet af den afsedda fjärde bataljonen kräfvés en afsevärd kaderökning, hvilken af chefen för generalstabens år 1906 för hvarje infanteriregemente beräknats till 1 major, 4 kaptenar och 1 löjtnant, hvarjämte 12 meniga volontärbeställningar föreslagits skola uppflyttas till distinktionskorpralbeställningar. Den årliga kost-

naden härför skulle utgöra 801,235 kronor. Härtill har generalskommissionen föreslagit en ytterligare ökning med 4 sergeanter. Jämlikt försvarskommitténs förslag, enligt hvilket antalet kaptener i andra klass inskränkts till 2, men den af generalstabschefen föreslagna kaderökningen i öfrigt bibehållits oförändrad, skulle motsvarande kostnad uppgå till 576,600 kronor.

Med afseende å de sålunda gjorda beräkningarna föreligger från chefens för landtförvarsdepartementet sida följande till det förutberörda statsrådsprotokollet gjorda uttalande:

»Utan att nu göra något bestämdt uttalande i fråga vare sig om det minimum af kaderökning, som är för ändamålet erforderlig, eller i hvad mån det kan vara möjligt att för viss del af den nytillkomna kaderpersonalen minska krafvet på antalet tjänstgöringsdagar per år under det af kommittén föreslagna, vill jag nu endast framhålla behöfligheten af en ytterligare granskning af denna befälsfråga. Huru än frågan om anskaffning af det erforderliga befälet kan komma att lösas, anser jag, att i intet fall kostnaderna böra få öfverstiga de af försvarskommittén förutsatta. Vid utredningen angående befälets anskaffning bör emellertid hållas i sikte önskvärdheten att om möjligt ytterligare nedbringa kostnaderna under hvad sålunda blifvit förutsatt, dock utan att personalens antal och tjänsteduglighet nedsättes under det mått, som pröfvas erforderligt för fyllandet af de viktiga uppgifter, som åligga densamma. — I hvarje fall kan gifvetvis ej hela personalökningen tillkomma på en gång, utan först efter hand och enligt en för en viss period gällande öfvergångsplan, hvarigenom den med ökningen förenade något hastigare omsättningen uti kompaniofficersgraderna vid infanteriet fördelas på ett flertal år och krafvet på de med officerskårernas ökning något utvidgade kurserna vid krigsskolan ej kommer att med ett slag göra sig gällande.»

Hvad angår den föreslagna anskaffningen af reservtrupper ur *beväringens andra uppbåd* har för densamma icke ansetts böra ifrågasättas en kaderökning af det på aktiv stat uppförda befälet. I stället skulle härför i någon form användas s. k. reservstatsbefäl. Med afseende å medlen härför har generalskommissionen för sin del uttalat, att ett snart ordnande af den s. k. förtidspensioneringen är af synnerlig vikt för fyllandet af detta behof, särskildt i fråga om kompanichefs- och högre befattningar. Uti det år 1908 af särskildt tillkallade sakkunniga afgifna betänkande rörande införande af fast aflönadt reservbefäl vid armén liksom ock uti 1909 års betänkande och förslag angående upprättande af reservstater vid armén och marinen har åter häfdats den äfven af försvarskommittén biträdda uppfattningen, att reservpersonalen icke borde tillkomma genom förtidspensionering utan uppföras å beställningar på stat med vissa löner, hvilka

af innehafvarna efter afgång från reservstaten vid uppnådd pensionsålder skulle åtnjutas såsom pension. Huru denna fråga slutgiltigt kan komma att lösas, är för närvarande sväfvande.

Kostnaden i löner och pensioner, som en sådan reservstat, fullt genomförd, skulle kräva, har beräknats uppgå till omkring 500,000 kronor om året. Utöfver denna kostnad tillkommer emellertid ytterligare för upprättande af ifrågavarande reservtruppförband kostnaden för anskaffning dels af gevär och mobiliseringsammunition, dels ock af intendentur och annan utrustning. Denna särskilda kostnad har af försvarskommittén beräknats till omkring 84,000 kronor för hvarje reservkompani.

Beträffande kostnadsfrågan i denna del innehåller propositionen från vederbörande departementschefs sida icke något uttalande.

Af det ofvan anförda framgår, att den nu föreslagna lagändringen står i intimt samband med frågan om de kostnader, som för den därmed åsyftade organisationen äro erforderliga, likasom att frågan om denna senare ännu icke är utredd. Att den sistnämnda frågan nära sammanhänger med eventuella öfriga åtgärder för försvarets stärkande samt med försvarsväsendets hela ekonomi, lär äfven af det anförda vara uppenbart. Det synes utskottet icke vara lämpligt, att Riksdagen nu skulle skänka sitt bifall till propositionen i denna del och sålunda godkänna en lagändring, hvars nytta och verkan är väsentligen beroende på förhållanden, som icke äro utredda, och hvilken i allt fall skulle medföra en kostnad, hvars omfattning icke kan för närvarande öfverblickas. I försvarsfrågans nuvarande läge, som, innan nya linjer uppdragas för nya åtgärder, i främsta rummet torde kräva utredning från synpunkten af landets ekonomiska bärkraft, finner utskottet en särskild anledning att i nu ifrågavarande hänseende iakttaga stor försiktighet, hvilken enligt utskottets mening redan under andra förhållanden skulle vara synnerligen väl motiverad.

Det af chefen för landtförsvarsdepartementet framhållna skälet för ett omedelbart vidtagande af den förevarande lagändringen, att inom vissa inskrifningsområden tillgången å värnpliktige är alltför knapp för att fylla de nuvarande linje- och depåafdelningarnas behof, torde icke vara af beskaffenhet att nu, utan föregående utredning af kostnadsfrågan, böra föranleda en så pass vidtutseende åtgärd, som den föreslagna. Och i hvarje händelse torde detta behof kunna och i så fall böra tillgodoses genom mindre ingripande åtgärder.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt finner utskottet sig icke kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Beträffande därefter de i ofvanberörda af herrar *Erikson* i Öfra Odensvi m. fl. äfvensom af herrar *Blomberg* och *Steffen* samt herrar *Thorsson* m. fl. väckta motioner, i sammanhang med yrkande om afslag å Kungl. Maj:ts proposition eller särskildt, gjorda framställningar om inskränkning af de värnpliktiges nuvarande öfningstid, har utskottet icke heller ansett sig kunna tillstyrka desamma. Den rubbning, som af ett bifall till dessa framställningar skulle föranledas i den genom 1901 års härordning fastslagna och i väsentligaste delar redan genomförda organisationen, synes nämligen utskottet alltför vidtgående. Åtgärder i dylik riktning, torde icke heller stå väl i öfverensstämmelse med försvarsfrågans nuvarande läge.

Med afseende å de i herrar *Bogrens* och *Olssons* ofvan intagna motioner framställda yrkanden, att de, som före eller under värnpliktsöfningarna förvärfvat viss skjutskicklighet eller viss annan färdighet i något af hvad med nämnda öfningar åsyftas, skulle medgifvas minskning i den eljest stadgade öfningstiden, torde till en början från principiell synpunkt kunna ifrågasättas, om det kan anses öfverensstämma med den allmänna värnpliktens idé, att genom eget arbete eller medfödda anlag förvärfvad visst minimum af insikter bör utgöra giltig grund för förkortning i den öfningstid, som enligt värnpliktslagen — låt vara i olika utsträckning i olika fall — åligger hvarje svensk man. I vissa hänseenden har det fastmer ansetts riktigt, att den, som förvärfvat större kunskapsmått äfven bör vara underkastad större uppoffring, då det gäller fäderneslandets försvar. Otvifvelaktigt lär väl ock vara, att i en armé, byggd på den allmänna värnpliktens grund, olikheterna i anlag och färdigheter måste vara ganska stora. Likaså torde det vara tydligt, att dugligheten hos en sådan armé och dess särskilda delar skulle väsentligen förminskas, om de bättre och mer utvecklade elementen på ett eller annat sätt utmönstrades. Därigenom skulle äfven de sämre elementen beröfvas det goda inflytandet af sina bättre utvecklade eller mer utbildade kamrater. Stor försiktighet synes därför af nöden vid beträdande af de vägar, som af nämnda motionärer anvisats.

Men äfven ur synpunkten af möjligheterna för ett praktiskt genomförande af motionärernas förslag resa sig betänkligheter. På sätt tidigare i fråga om liknande yrkanden framhållits, skulle tydligen ett bifall till dessa kunna verka synnerligen störande för de militära öfningarnas lämpliga bedrivande. För öfrigt — hurudana insikter skulle det i olika fall behöfvas, för att det fordrade minimum skulle anses uppnådt, och hur skulle det konstateras, att vederbörande förvärfvat sådan färdighet, att han kunde befrias från inställelse till tjänstgöring eller hemförlofvas? De nö-

diga garantierna för ett rättvist bedömande af dessa grannliga frågor skulle naturligen ofta endast med svårighet kunna vinnas.

Hvad särskildt angår de skjutskickliga värnpliktige, för hvilka den här påyrkade lindringen väl i främsta rummet skulle tänkas kunna ifrågakomma, är det tydligt, att de skjutöfningar, som bedrivnas inom skytteförbunden, äro af synnerlig nytta och betydelse äfven såsom förberedelse för den utbildning i detta hänseende, som kommer den värnpliktige till del. Det torde dock vara klart, att skytteförbunden åtminstone för närvarande icke hafva tillgång till den sakkunniga ledning eller de resurser för åvägabringande af fältmässiga skjutöfningar, som böra ifrågakomma under värnpliktsöfningarna.

Utskottet har af anförda skäl icke ansett sig kunna förorda de i de båda sist afsedda motionerna framställda yrkanden.

Ändringsförslag berörande tjänstgöringstiden för icke vapenföra värnpliktige.

Kungl. Maj:t föreslår i denna del viss ändring af § 27 värnpliktslagen samt de öfvergångsstadganden, som innefattas i den nya § 53 mom. 3 och 4 samma lag.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling jämval förehaft motionen inom Andra kammaren nr 269 af herr *S. H. Kvarnzelius* äfvensom det under a) framställda yrkande i motionerna inom Första kammaren, nr 45 af herrar *E. Blomberg* och *G. F. Steffen* samt inom Andra kammaren nr 181 af herr *F. W. Thorsson* m. fl.

*Herr
Kvarnzelius'
motion.*

Herr *Kvarnzelius* har i sin motion anført följande:

»I proposition nr 2 till årets Riksdag angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen föreslår Kungl. Maj:t bland annat en kortare tjänstgöringsskyldighet för en del af de icke vapenföra värnpliktige. I likhet med hvad som i Riksdagens skrifvelse af den 19 maj 1904 rörande förevarande ämne anfördes, anser jag, att de icke vapenföra värnpliktige endast böra tagas i anspråk för fullgörande af värnplikt i den mån som är för utförande af handräckningsgöromål oundgängligen nödvändigt.

Därest man fasthåller vid denna grundsats synes det mig, dels att denna kortare tjänstgöringsskyldighet bör tillämpas på alla icke vapenföra, dels ock att tjänstgöringstiden bör kunna sättas något kortare än hvad af Kungl. Maj:t föreslagits i fråga om militärarbetare. Rörande icke vapenföra värnpliktige yrkesmän och skrifbiträden anför föredragande departementschefen: »I likhet med generalskommissionen och försvars-

kommittén anser jag, att yrkesmännens värnpliktstjänstgöring icke kan bestämmas efter samma grunder som de vapenförs, utan att härvid den praktiska nytta, som de genom sin i det borgerliga lifvet förvärfvade yrkesskicklighet kunna bereda försvaret, bör vara bestämmande — — —»

Den af Kungl. Maj:t den 3 februari 1905 tillsatta kommittén för utredning af frågan om icke vapenföra värnpliktiges tjänstgöring har emellertid icke efter närmare pröfning förordat en sådan olika tjänstgöringsskyldighet för vissa icke vapenföra. I samma kommittés betänkande förekommer en uppgift, att värdet af de civila arbeten, som yrkeskunnige m. fl. icke vapenföra värnpliktige utförde under 1904 års vapenöfningar inom II. arméfördelningen, kan uppskattas till 1 kr. 35 öre för hvarje tjänstgöringsdag, under det att kostnaden för en icke vapenför värnpliktig under en dag uppgår till 1 kr. 30 öre. Denna vinst af 5 öre för tjänstgöringsdag som sålunda tillföres statsverket, synes mig vara alltför betydelselös för att kunna motivera en olika lång tjänstgöring för här ifrågakvarande värnpliktige.

Som ofvan angifvits, anser jag äfven, att den af Kungl. Maj:t föreslagna tjänstgöringstiden 182 dagar för militärarbetare bör kunna något förkortas utan att de oundgängligen nödvändiga handräckningsgöromålen därigenom behöfva blifva eftersatta. Genom praktiska anordningar och ett rationellt utnyttjande af arbetskraften torde på detta område mycket kunna vinnas.

Lämpligast synes mig vara, om denna tjänstgöring ordnades så, att den icke vapenföre finge hälften så lång tjänstgöringstid som den, hvilken är bestämd för det truppslag den icke vapenföre blifvit tilldelad. Om sedan de icke vapenföra för hvarje truppslag uppdelas i grupper och inkallas till tjänstgöring å olika tid, så torde handräckningsbehovet kunna blifva på ett fullt tillfredsställande sätt tillgodosedt.

På grund af hvad sålunda anförts får jag hemställa,

att Riksdagen måtte besluta sådan ändring af § 27 mom. 2 värnpliktslagen, att tjänstgöringstiden för alla icke vapenföra värnpliktige bestämmas till hälften af den tjänstgöringstid, som är bestämd för vapenför värnpliktig vid det truppslag, som den icke vapenföre blifvit tilldelad.

Och anhåller jag tillika, att vederbörande utskott måtte föreslå den formulering af ifrågakvarande § i värnpliktslagen, som föranledes af ett bifall till min här ofvan gjorda hemställan.»

Herrar
Blomberg
och Steffens
samt herr
Thorssons
m. fl.
motioner.

Herrar *Blomberg* och *Steffen* samt herr *Thorsson* m. fl. hafva i denna del af sina motioner under mom. a) hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande af förslag till sådan ändring i värnpliktslagen den 14 juni 1901, att antalet »icke vapenföra», som årligen uttagas för krigstjänst, minskas med 75 procent till ungefär 1,000 man.

Till stöd för nämnda hemställan hafva motionärerna hänvisat till motiveringen i de af dem väckta förutberörda motionerna nr 43 inom Första kammaren och nr 180 inom Andra kammaren, i hvilka bland annat anförts:

»Från 1904 års riksdag afläts en skrifvelse, hvori hemställdes, att Kungl. Maj:t ville efter nödig utredning rörande det antal »icke vapenföra» värnpliktige, som bör tilldelas hvarje truppförband samt flottan och kustartilleriet, för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i värnpliktslagen den 14 juli 1901, hvarigenom förebygges, att ett större antal »icke vapenföra», än hvad som motsvarar det verkliga behovet, årligen uttagas till eller bibehållas i tjänstgöring. Försvarskommittén, hvilken yttrat sig i frågan, vill föreskrifva en tjänstgöringstid af 365 dagar för icke vapenföra yrkesmän och skrifbiträden, men 182 dagar för militärarbetarna och anser sig sålunda ha löst frågan. Tillhoppa 431,000 kronor skulle på detta sätt sparas. Kungl. Maj:t har biträdt detta kommitténs förslag och genom prop. nr 2 framlagt detsamma inför Riksdagen. Härigenom reduceras emellertid icke det antal ej vapenföra som uttagas.

Det synes oss emellertid angeläget, att riksdagen i enlighet med i nyssnämnda skrifvelse uttalad uppfattning snarast möjligt får sig förelagdt ett förslag till indragning af minst 75 procent af denna värnpliktsstyrka. Inom armén beräknas densamma år 1909 till 3,459 man, och varierade tjänstgöringstiden med hänsyn till olika truppslag mellan 240 och 365 dagar. Landet skulle vara bättre betjänt med, att dessa personer fortsatte sin borgerliga näring i produktionens tjänst, än att de föra ett halft dagdrifvarelif under värnpliktsöfningarna. Den tjänst, de nu utöfva, kan det kvarvarande antalet med hjälp af praktiska maskinella och andra anordningar säkerligen bestrida. Inalles torde inemot 1 mill. kr. kunna sparas härigenom.»

Utskottets
yttrande.

Enligt § 27 i 1901 års värnpliktslag äro de värnpliktige, som uttagas till »särskild befattning» vid hären eller flottan, d. v. s. de icke vapenföra, skyldiga att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i samma antal dagar som de vapenföra värnpliktige, hvilka tilldelats samma trupp-

slag. En icke vapenför, som tilldelats fotfolket, är alltså skyldig tjänstgöra under 240 dagar, medan den som tilldelats rytteriet fullgör 365 dagars tjänst o. s. v. Denna tjänstgöring får fullgöras i en följd.

Det i propositionen innefattade förslaget i denna del skiljer mellan militärarbetare och annan icke vapenför. Med den senare kategorien afses att beteckna yrkesskicklig icke vapenför. För sådan värnpliktig skulle tjänstetiden fortfarande vara densamma som för vapenför värnpliktig vid vederbörligt vapenslag med skillnad endast i fråga om tidsföljden för dess fullgörande. För militärarbetare åter skulle tjänstetiden, oberoende af vapenslaget, utgöra sammanlagdt blott 182 dagar.

Därjämte innefattar förslaget bestämmelse angående beräkning af tjänstgöringstiden och dess fördelning för värnpliktig, hvilken öfverföres från vapentjänst till icke vapenför.

Den här föreslagna minskningen i tjänstetid har beräknats medföra en kostnadsbesparing af omkring 363,000 kronor årligen.

Det kungl. förslaget i förevarande del är föranlett af Riksdagens skrivelse den 19 maj 1904, däri Riksdagen anhållit, det täcktes Kungl. Maj:t efter nödig utredning rörande det antal af icke vapenföra värnpliktige, som borde tilldelas hvarje truppförband samt flottan och kustartilleriet, för Riksdagen framlägga förslag till sådana bestämmelser, att endast det antal icke vapenföra, som motsvarade det verkliga behovet, komme att uttagas till eller användas i tjänstgöring.

Den kommitté, åt hvilken denna fråga först öfverlämnades, den s. k. kommittén angående icke vapenföra värnpliktiges tjänstgöring, förordade i sitt den 3 februari 1905 afgifna betänkande en för alla ifrågavarande värnpliktige lika tjänstetid af 180 dagar. Till stöd för detta sitt förslag erinrade kommittén, att, under det att man vanligen bestämde tjänstgöringstidens längd för de vapenföra värnpliktige med hänsyn till den utbildning, som i fält erfordrades för dem, torde däremot i fråga om de icke vapenföra hufvudändamålet med deras fredstjänstgöring icke vara att utbilda och förbereda sig till sin tjänst vid krigstillfälle, utan att utföra vissa arbeten och handräckningar. Antalet icke vapenföra borde därför i främsta rummet rättas efter behovet af arbetskraft för dessa arbeten. Vidare anförde kommittén: »Då det gäller att undersöka, i hvilken utsträckning de icke vapenföra värnpliktiges uttagning och användning kan minskas, synes man böra utgå ifrån, att de icke vapenföra värnpliktige fortfarande, om möjligt, böra användas till militära handräckningar i sådan omfattning, att de vapenföra värnpliktige ej behöfva anlitas för handräckningsgöromål mera än som erfordras för deras fältmässiga utbildning, under det att de civila arbeten, hvilka för närvarande utföras af de icke vapenföre, åtminstone

till största delen kunna öfverlämnas åt civila arbetskrafter. De jämförelsevis fåtaliga egentliga yrkesmännen bland de icke vapenföre böra dock allt framgent användas till civila arbeten, hvar och en i sitt fack, dels emedan den arbetsprodukt, de härigenom lämna, blir vida värdefullare, än om de fullgjorde vanliga handräckningsgöromål, dels emedan det måste anses ligga en omedelbar krigsförberedelse af ganska stor betydelse däri, att icke vapenföra skräddare, skomakare och sadelmakare m. fl. yrkesmän utbildas i samma slags arbeten, som de skola utföra vid mobilisering.

Enligt hvad ofvan framhållits, bör minskningen icke göras större, än att sammanlagda antalet tjänstgöringsdagar för de icke vapenföra värnpliktige kommer att uppgå till omkring $\frac{2}{3}$ af det nuvarande antalet. Detta vill säga, att om någon ändring icke vidtages i tjänstgöringstiden, skulle antalet icke vapenföre kunna minskas till omkring $\frac{2}{3}$ af det nuvarande eller till omkring 3,000, och om antalet icke vapenföra värnpliktige bibehålles oförändradt, skulle i stället tjänstgöringstiden kunna minskas till $\frac{2}{3}$ af nuvarande 172 dagar eller till omkring 115 dagar.»

Kommittén uttalade vidare, att, om man såge på förhållandena efter år 1908, samma slutledning torde gälla, med den skillnad naturligen, att man vid beräkning af tjänstgöringstidens längd borde utgå från den då för de vapenföra värnpliktige bestämda tjänstgöringstiden i fred. Det åsyftade ändamålet syntes kommittén lämpligast skola nås genom anlitande af båda de nämnda utvägarna — minskning af såväl antalet icke vapenföra som deras tjänstgöringstid. Genom ändring i gällande föreskrifter angående värnpliktiges duglighet till krigstjänst syntes antalet icke vapenföra kunna nedbringas med 10 procent af det nuvarande. För de återstående 90 procenten af dem borde tjänstgöringstiden minskas till omkring $\frac{3}{4}$ af den i värnpliktslagen bestämda. Då det ojämförligt största antalet icke vapenföra tjänstgjorde vid truppslag med 240 dagars utbildning, ansåg kommittén, att man sannolikt komme nämnda mål ganska nära genom att för alla icke vapenföra minska tjänstgöringstiden till $\frac{3}{4}$ af 240 dagar d. v. s. till 180 dagar. Att, såsom föresloges i riksdagsskrifvelsen, inkalla de icke vapenföra värnpliktige i grupper blefve också lättast, om tjänstgöringstiden för dem sattes till ett halft år eller för jämnhetens skull till 180 dagar. Efter år 1908, om ej förr, komme nämligen samtliga truppförband att blifva åtminstone i viss mening garnisonerade och därför att behöfva icke vapenföra värnpliktige under hela året.

Till ofvanstående resultat kom kommittén, ehuru af densamma uttryckligen framhölls, att såväl freds- som mobiliseringsbehovet af yrkesmän utöfver de fast anställda handtverkarne vid hären och flottan icke på långt när fylldes med yrkesmännen bland de icke vapenföra. Beträffande

värdet af de civila arbeten, de icke vapenföra värnpliktige utförde, meddelar kommittén, att detta under 1904 års vapenöfningar inom andra arméfördelningen uppskattats till 1 krona 35 öre för hvarje tjänstgöringsdag, under det att kostnaden för en icke vapenför värnpliktig under en dag uppginge till 1 krona 30 öre. Förklaringen till att den uppkomna vinsten icke blifvit större låge åtminstone delvis däri, att de icke vapenföra värnpliktige under omkring en à två timmar dagligen erhållit rekrytutbildning och allmänt medborgerlig utbildning samt däri, att de, där tillgången på icke vapenföra varit riklig, äfven användts till arbeten, hvilka i det civila lifvet vanligen utfördes af arbeterskor, exempelvis tvätt, och hvilka därför betingade ett jämförelsevis lågt arbetspris.

Någon närmare utredning angående möjligheten och lämpligheten ur kostnadssynpunkt af de yrkesskicklige värnpliktiges ersättande med af staten på vanligt sätt anställda dylika eller annorledes lämnar icke kommittén.

På sätt af propositionen inhämtas, har sedermera såväl generalskommissionen som försvarskommittén — bägge dock utan att närmare inlåta sig på kostnadsfrågan — ansett nödigt, att, såsom skett i propositionen, den yrkesskicklighet, hvarom ofvan talats, i högre grad än enligt den nämnda kommitténs förslag tillgodogöres hären och flottan.

Mot en anordning sådan som den sålunda föreslagna skulle väl kunna anföras, att den strider emot grundsatsen att, såvidt möjligt, lika stora kraf skola ställas på samtliga värnpliktiga. Denna grundsats har dock redan till följd af de särskilda truppslagens olika behof af utbildningstid väsentligen modifierats i fråga om de vapenföra värnpliktiga. Med hänsyn härtill och då ytterligare nedsättning af den ifrågavarande tjänstetiden för icke vapenföra möjligen skulle, äfven i fråga om de icke yrkesskickliga bland dem, förorsaka statsverket kostnader, hvilkas storlek icke synes kunna för närvarande beräknas, har utskottet ansett sig böra biträda det kungl. förslaget i denna del. Detta så mycket mer, som, på sätt redan förut framhållits, däraf möjliggöres en afsevärd besparing.

Det synes emellertid utskottet ingalunda osannolikt, att en närmare undersökning i den riktning, som i Riksdagens ofvanberörda skrivelse framhållits, skulle möjliggöra ytterligare sådan kostnadsminskning, som däri afses. Statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har också till det till propositionen hörande statsrådsprotokollet framhållit lämpligheten däraf, att, för ytterligare nedbringande, i enlighet med af Riksdagen uttalad mening af antalet icke vapenföra, bestämmelserna angående undersökning af de värnpliktigas duglighet till krigstjänst underkastades revision.

En ändring i det förefintliga behovet af ifrågavarande slag af värnpliktige — beträffande hvilket all annan utredning synes saknas än den som i nämnda 1905 års kommittébetänkande med hänsyn till då rådande förhållanden förebragts — lär kunna förväntas på grund af de förändrade förhållanden i det ifrågavarande hänseendet, som torde blifva en följd af regementenas fortgående kaserering. Faktorer, som härvid tilläfvats äfven kunna öfva någon inverkan, äro bland annat, åtminstone beträffande yrkesskickliga värnpliktige, frågan om aflöningsätt och aflöningsvillkor för vid armén särskildt anställda handverkare äfvensom frågan om förändrade och förenklade anordningar med afseende å de olika verkstäderna vid truppförbanden med hvad därmed kan sammanhänga. Dessa frågor hafva i viss omfattning uppmärksamrats af civilkommissionen, som i en den 28 december 1910 till Kungl. Maj:t ingifven skrifvelse i sådant hänseende uttalat vissa önskemål.

Huruvida man bör söka ernå den oförmålda kostnadsminskningen ensamt genom ytterligare inskränkning i ifrågavarande värnpliktiges tjänstgöringstid eller äfven genom andra åtgärder äfvensom i hvad mån sådan minskning bör kunna ytterligare vinnas utan åsidosättande af det ofvan framhållna behovet för armén och flottan i ifrågavarande afseende, torde i allt fall endast kunna framgå af en närmare utredning.

Jämte det utskottet funnit sig för närvarande böra förorda det kungl. förslaget i denna del till antagande, anser därför utskottet ytterligare utredning i nyss angifvet syfte böra begäras.

Ändringsförslag åsyftande att förebygga olofligt undanhållande från värnpliktstjänstgöring i fredstid.

Den härutinnan i § 27 värnpliktslagen föreslagna ändringen innebär, att, därest värnpliktig under minst ett dygn olofligen undanhållit sig från tjänstgöring, samt det olofliga undanhållandet ej räckt öfver åtta dagar, och den värnpliktige därför ej, enligt 68 § strafflagen för krigsmakten, är att anse såsom rymmare, detsamma skall gälla i fråga om rätten för honom att såsom tjänstgöringstid tillgodoräkna sig tiden för det olofliga undanhållandet, som redan enligt den nuvarande lydelsen af denna § gäller för det fall att rymning föreligger — nämligen att denna tid ej får räknas såsom tjänstgöringstid, försåvidt ej Konungen för särskilda fall annorlunda förordnar.

På de af föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet anförda skäl har utskottet funnit sig böra biträda det kungl. förslaget i denna del.

Beträffande det i sista punkten af ifrågavarande moment meddelade stadgandet, att Konungen skall äga bestämma, i hvad mån värnpliktig, som här afses, må tillgodoräkna sig fullgjord del af sin tjänstgöring, återfinnas för närvarande gällande bestämmelser i detta afseende i 115 § inskrifningsförordningen, som innehåller bland annat följande:

»Beväringsman, som under tjänstgöring blifvit fälld till straff för rymning, eller hvars tjänstgöring afbrutits för verkställighet af straffarbete eller omedelbart ådömdt fängelsestraff, får, därest den tid, han från en och samma tjänstgöring varit rynd eller under hvilken hans tjänstgöring sålunda varit afbruten, tillsammans *öfverstiger en tredjedel* af den för tjänstgöringen föreskrifna tiden, icke tillgodoräkna sig den fullgjorda delen af tjänstgöringen. —

Om, i fall som ofvan sägs, den tid, beväringsman från en och samma tjänstgöring varit rynd eller under hvilken hans tjänstgöring varit afbruten, tillsammans *icke öfverstiger en tredjedel* af den för tjänstgöringen föreskrifna tiden, må han tillgodoräkna sig fullgjord del af tjänstgöringen, och skall den återstående delen fullgöras enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t i kommandoväg meddelar.»

Ändringsförslag berörande f. d. fast anställdes värnpliktstjänstgöring.

Enligt § 34 värnpliktslagen i dess nuvarande lydelse kan värnpliktig, som, på sätt i §:n omförmäles, innehaft fast anställning vid hären eller flottan eller dess reserv, erhålla befrielse endast från första årets värnpliktsöfningar, men är däremot skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i repetitionsöfning. Genom de nu föreslagna tilläggsbestämmelserna till denna § medgifves därutöfver frikallelse från *all* värnpliktstjänstgöring för följande värnpliktige nämligen: de som innehaft fast anställning vid hären eller flottan eller vid härens eller flottans reserv under sammanlagdt minst tre år; de som under fast anställning vid hären eller dess reserv undergått rekrytutbildning samt deltagit i tre repetitionsöfningar; och de, hvilka såsom värnpliktiga fullgjort rekrytskola och en repetitionsöfning samt där-
efter varit fast anställda under minst två år.

Därjämte föreslås sådant tillägg till hithörande stadganden, att den, som haft fast anställning vid hären eller flottan, men på grund af sjuk-

dom erhållit afsked och därefter inskrifvits såsom icke vapenför värnpliktig, skall äga rätt att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig det antal dagar, han varit fast anställd.

Slutligen har såsom sista stycke i det föreslagna 2 mom. af ifrågasvarande § införts föreskrift om rätt för Konungen att bestämma, i hvad mån fast anställning vid krigsmakten i förut i § ej angifna fall må anses motsvara tjänstgöring i beväringen. Härmed är endast afsedt att lägga laglig grund för ett förfarande, som visat sig i praxis vara af förhållandena betingadt.

Mot förslaget i denna del, beträffande hvars närmare innebörd utskottet får hänvisa till det vid propositionen i utdrag fogade statsrådsprotokollet, har utskottet ej funnit anledning till erinran.

Ändringsförslag berörande villkoren för landstormens inkallande till hemortens försvar.

Med den i § 36 värnpliktslagen föreslagna ändringen afses, att landstormen skall kunna i den ordning, som är stadgad för beväringens första uppbåd, inkallas till hemortens försvar i sådana fall, då det gäller att skydda mobilisering af beväringens första uppbåd eller för andra särskilda orsaker, såsom bevakning af vissa punkter å kusten eller vid gränsen, som kunde befaras särskildt utsatta för oförmodat öfverfall af en fiende. De erfarenheter, som gjorts under de senare åren och särskildt efter år 1905, då frågan senast var före i Riksdagen, lära få anses hafva gifvit vid handen, att ett sådant användande af landstormen, som här afses, är, såsom ock departementschefen framhåller, i hög grad ändamålsenligt; och det måste ock anses öfverensstämma med det syfte, hvartill landstormen får anses vara afsedd. Den föreslagna ändringen, som endast afser krigstillfälle, är icke heller af beskaffenhet att medföra någon som helst kostnadsökning för försvaret. Då därjämte tiden, hvarunder landstormsafdelning må hållas samlad, blifvit i det föreliggande förslaget på angifvet sätt begränsad, anser utskottet full anledning vara för Riksdagen att nu bifalla denna framställning.

Ifrågasatt afkortning af fast anställdes löneförmåner.

Herr *Christiernson* har i sin ifrågasvarande motion yrkat att vid hären eller flottan på stat eller i reserv fast anställd person, skulle under den

tid hans tjänstgöring sammanfölla med honom annars åliggande utbildning som värnpliktig, afstå från de med innehafd tjänst tillerkända löneförmåner, och i ersättning endast bekomma alla kontanta och natura förmåner, dem värnpliktig under sin utbildningstid vore tillerkänd enligt denna lag.

Ett antagande af detta förslag skulle enligt utskottets mening innebära en obillighet mot här ifrågavarande stamanställda, och då det därjämte skulle vara ägnadt att väsentligen försvåra rekryteringen af arméns och flottans fast anställda personal, har utskottet ej kunnat förorda detsamma.

På grund af hvad sålunda förekommit får utskottet hemställa,

A) att Riksdagen måtte besluta,

1:o) att med bifall till de i herrar Eriksons i Öfra Odensvi m. fl. och Christiernsons motioner därom framställda yrkanden, afslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, i hvad den afser ändring i §§ 1 och 3 värnpliktslagen samt det tillägg till samma lag, som afses i § 53 mom. 1 och 2;

2:o) att herr Eriksons i Öfra Odensvi m. fl. omförmälda motion, i hvad den afser öfningstiden för vapenföra värnpliktige, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

3:o) att det i herrar Blombergs och Steffens samt herr Thorssons m. fl. förevarande motioner under b) framställda yrkande icke heller måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

4:o) att icke bifalla herr Bogrens förevarande motion;

5:o) att icke heller bifalla herr Olssons i See omförmälda motion;

B) att Riksdagen måtte

1:o) med bifall till Kungl. Maj:ts proposition i öfrigt, antaga följande

Lag

om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Härigenom förordnas, att §§ 27, 34 och 36 värnpliktslagen skola erhålla följande ändrade lydelse, äfvensom att en ny § 53 skall tillkomma af nedanstående lydelse:

§ 27.

1. *Vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i det antal dagar, som här nedan angifves, nämligen:

a) vid *fotfolket, positionsartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna och trängen* i sammanlagdt tvåhundrafyrtio dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om etthundrafemtio dagar under andra året samt

med en repetitions-(regements-)öfning om trettio dagar under hvart och ett af andra, tredje och fjärde åren;

b) vid *rytteriet, fältartilleriet samt fältingenjör- och fälttelegraftrupperna* i sammanlagdt trehundra sextiofem dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om tvåhundraåttio dagar, som tager sin början under första året, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om fyrtyotvå dagar under hvart och ett af andra och tredje åren;

c) vid *flottan* i sammanlagdt trehundra dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

af de i § 25 mom. 1 a) nämnda värnpliktiga äfvensom af andra å sjömanshus inskrifna värnpliktiga till det antal Konungen bestämmer i en följd under första och andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, under allenast andra året,

af dem, som utan att tillhöra sjömanshus jämlikt § 25 mom. 1 b) tilldelats flottan och som därvid inskrifvits till sjötjänst, jämväl i en följd under andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitionsöfning om etthundra dagar under fjärde året,

af till fästningstjänst inskrifna värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundrafemtioåtta dagar, som tager sin början under första

eller andra året och med en repetitionsöfning om fyrtiotvå dagar under fjärde året, samt

af flottans öfriga värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitionsöfning om etthundra dagar under fjärde året.

För värnpliktig, som tilldelats fotfolket och uttagits till särskild vinterutbildning (skidlöpartjänst), må, på sätt Konungen finner godt förordna, första tjänstgöringen taga sin början redan under första året.

Värnpliktig, uttagen till trängen i förvaltningstjänst eller egentlig sjukvårdstjänst eller till stationstjänst vid flottan, så ock värnpliktig, som för utbildning vid Gottlands infanteriregemente uttagits från annat regementes inskrifningsområde, må, på sätt Konungen finner godt förordna, fullgöra honom åliggande tjänstgöring i en följd.

Värnpliktig, som aflagt medicine kandidatexamen och fullgjort därefter följande föreskrifna propedeutiska kurser och grundläggande tjänstgöring afvensom värnpliktig, hvilken aflagt tandläkarexamen, må, på sätt Konungen förordnar, fullgöra två eller flera repetitionsöfningar i en följd.

Repetitionsöfning må icke, där ej Konungen finner nödigt att för särskilda fall annorlunda förordna, äga rum

vid de inom Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län förlagda fotfolksregementen under tiden från och med den 11 juli till och med den 31 augusti samt

vid öfriga fotfolksregementen, med undantag af de för sjöfästningarna afsedda, under tiden från och med den 11 juli till och med den 9 september.

2. *Icke vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att, på sätt Konungen närmare förordnar, för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i det antal dagar, som här nedan angifves, nämligen:

militärarbetare i sammanlagdt etthundraåttiotvå dagar, hvilken tjänstgöring skall fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren; samt

annan icke vapenför i det antal dagar, som uti mom. 1 ofvan är bestämdt för vapenför värnpliktig vid vederbörligt truppslag af hären eller vid flottan, hvilken tjänstgöring skall fullgöras i en följd med början under första eller andra året.

Värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare befinnes icke vapenför, är skyldig tjänstgöra i sammanlagdt det antal dagar, som ofvan i detta mom. sägs. Sådan värnpliktig äger att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig den tid, han tjänstgjort såsom vapenför.

3. Varder fartyg, därå värnpliktig tjänstgör, hindradt att återkomma till station af flottan och blifva afmönstradt, innan tiden för den tjänstgöring, till hvilken den värnpliktige inkallats, gått till ända, är denne likväl skyldig att tjänstgöra ombord, till dess afmönstringen ägt rum.

Ersättning för den öfverskjutande tjänstgöringstiden erhåller den värnpliktige enligt särskilda bestämmelser.

4. Har värnpliktig under i mom. 1 eller 2 föreskrifven tjänstgöring blifvit fälld till straff för rymning eller för oloffigt undanhållande af minst ett dygns varaktighet, eller har hans tjänstgöring afbrutits för verkställighet af straffarbete eller omedelbart ådömdt fängelsestraff, skall den tid, under hvilken han var rymd eller oloffigen undanhöll sig eller hans tjänstgöring sålunda var afbruten, ej tillgodoräknas honom såsom tjänstgöringstid, där ej Konungen för särskilda fall annorledes förordnar. I hvad mån den värnpliktige må tillgodoräkna sig fullgjord del af tjänstgöringen, samt i hvilken ordning han skall fullgöra återstående tjänstgöringsskyldighet, bestämmer Konungen.

§ 34.

1. Värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären eller flottan eller vid härens eller flottans reserv under sammanlagdt minst två år, skall efter afgangen från sagda anställning, så länge han i följd af sin värnplikt kvarstår i beväringen, tillhöra dess första uppbåd. Detsamma gäller ock värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären eller dess reserv under kortare tid än två år, så framt han undergått rekrytutbildning samt deltagit i två repetitionsöfningar.

2. I mom. 1 ofvan nämnd värnpliktig anses hafva fullgjort den i § 27 föreskrifna första tjänstgöring, men är skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i repetitionsöfning.

Har den fasta anställningen vid hären eller flottan eller vid härens eller flottans reserv uppgått till minst tre år, anses den värnpliktige hafva fullgjort all den i § 27 föreskrifna tjänstgöring. Detsamma gäller ock den, som, under fast anställning vid hären eller dess reserv, undergått rekrytutbildning samt deltagit i tre repetitionsöfningar, äfvensom den, hvilken såsom värnpliktig fullgjort rekrytskola och en repetitionsöfning samt därefter varit fast anställd under minst två år.

Icke vapenför värnpliktig, som innehaft fast anställning vid hären eller flottan eller vid härens eller flottans reserv, äger att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig det antal dagar, han varit fast anställd.

I hvad mån fast anställning vid krigsmakten i öfriga fall må anses motsvara tjänstgöring i beväringen, bestämmer Konungen.

3. Den, som under minst två år varit inskrifven såsom studerande vid universitet eller annan statens högskola eller som aflagt examen vid navigationsskola, tillhör första uppbådet under hela sin tjänstetid i beväringen.

§ 36.

1. Sedan jämlikt § 28 mom. 1 beslut fattats att för rikets försvar till tjänstgöring inkalla beväringens första uppbåd eller viss del däraf, må Konungen i den ordning, som för inkallande af beväringens andra uppbåd i mom. 2 af samma § är föreskrifven, för hemortens försvar till tjänstgöring inkalla landstormen eller de större eller mindre delar däraf, som finnas behöfliga.

Dock må Konungen, till skydd för mobilisering af beväringens första uppbåd eller för andra särskilda orsaker, i den ordning, som för inkallande af sagda uppbåd i § 28 mom. 1 är föreskrifven, till tjänstgöring inkalla för det lokala försvaret erforderlig del af landstormen. Landstormsafdelning, som sålunda inkallats, må likväl ej hållas samlad längre än högst femton dagar, såvida ej krig före samma tids utgång utbryter.

Landstormens inkallande till tjänstgöring sker på sätt i § 29 mom. 2 är föreskrifvet.

2. Värnpliktig, som tillhör landstormen, är underkastad de i kriminallag för krigsmakten gifna bestämmelser såväl under all tjänstgöring och marsch eller annan färd, då han står under militärbefäl, som ock i fråga om åttlydnad af inkallelse i enlighet med § 29 mom. 2 till tjänstgöring, som i mom. 1 här ofvan omförmäles.

§ 53.

1. Bestämmelsen i § 27 mom. 2 om tjänstgöringstidens längd för militärarbetare skall tillämpas beträffande värnpliktig, som inskrifves under år 1911 eller senare, dock ej beträffande värnpliktig, som utan laga förfall uteblifvit från inskrifningsförrättning under år 1910 eller tidigare. Sådan värnpliktig är skyldig att tjänstgöra under så lång tid, som hans tjänstgöring skolat pågå, därest han inskrifvits tidigare än år 1911.

2. Militärarbetare, som blifvit inskrifven tidigare än år 1911 och som på grund vare sig af erhållet uppskof med tjänstgöring eller af laga

förfall påbörjar densamma år 1911 eller senare, skall tjänstgöra under så lång tid, som hans tjänstgöring skolat pågå, därest han inskrifvits år 1911 eller senare.

2:o) i anledning af dels herr Kvarnzelius' förevarande motion, dels ock det under a) i herrar Blombergs och Steffens samt herr Thorssons m. fl. omförmälda motioner framställda yrkande, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes låta utreda, huruvida och i hvad mån genom ändring i meddelade föreskrifter i afseende å icke vapenföra värnpliktige åliggande tjänstgöringsskyldighet ytterligare besparing af kostnad må kunna åvägbringas samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kan föranleda;

3:o) besluta, att herr Kvarnzelius' motion äfvensom herr Eriksons i Öfra Odensvi m. fl. motion, i hvad den icke besvarats genom utskottets hemställan under A), skola anses besvarade genom utskottets hemställan under B) 1:o) och 2:o);

C) att herr Christiernsons omförmälda motion, i hvad den i nu af utskottet behandlade delar icke besvarats genom utskottets hemställan under A, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 mars 1911.

På lagutskottets vägnar:

ERNST HÅKANSON.

Reservationer.

Beträffande utskottets hemställan under A).

Vid punkt 1:

Herrar *Håkanson, Gustaf Andersson, Lorentz Petersson, Gezelius, Trana, von Baumgarten* och *Skytte* hafva anförst:

»Utskottet framhåller såsom det hufvudsakliga motivet för afstyrkande af propositionen, i hvad den afser utsträckning af tjänstetiden i de olika värnpliktsuppbåden, det intima samband, hvori den föreslagna lagändringen skulle stå till frågan om de kostnader, som för den därmed åsyftade organisationen vore erforderliga, liksom att frågan om denna senare icke vore utredd.

Utan tvifvel förefinnes ett samband mellan den nu förevarande frågan om ändring uti värnpliktslagen och frågan om den därmed åsyftade organisationen. Härvid är dock att märka, att, såsom i den Kungl. propositionen uttryckligen framhålles, den tilltänkta utvecklingen icke afser någon ökning af den nuvarande i fred bestående linjeorganisationen, utan det framtida uppsättandet vid mobilisering af reservtruppförband ur beväringens båda uppbåd. Beträffande omfattningen af denna reservorganisation äro, enligt den i propositionen förebragta utredningen, de myndigheter och kommissioner, hvilka i frågan uttalat sig, i allt väsentligt eniga.

Cheferna för generalstaben och flottans stab föreslogo i sitt den 18 oktober 1906 afgifna förslag till försvarsväsendets stärkande, att hvarje infanteriregemente på fastlandet skulle vid mobilisering uppsätta en bataljon ur beväringens första uppbåd utöfver de tre nuvarande linjebataljonerna, hvarjämte chefen för generalstaben ställde i framtida uppsättandet vid mobilisering af reservtruppförband ur beväringens andra uppbåd. För detta ändamål föreslogo stabscheferna, att första uppbådet skulle räkna 10 eller eventuellt 11, andra uppbådet 4 eller eventuellt 3 samt landstormen 9 klasser. Generalskommissionen förordade uti sina den 21 december 1907 och den 9 juni 1908 afgifna utlåtanden uppsättandet vid mobilisering vid hvarje infanteriregemente på fastlandet af en reservbataljon ur första uppbådet och reservtruppförband ur andra uppbådet samt

föreslog för detta ändamål, att första uppbådet skulle räkna 11, andra uppbådet 4 och landstormen 9 klasser. Den parlamentariska försvarskommitténs förslag sammanföll i hvad det afsåg omfattningen af reservorganisationen vid infanteriet och den därmed sammanhängande frågan om uppbådsindelningen, till alla delar med generalskommissionens.

Något annat officiellt förslag till reservorganisation har icke framkommit, och utskottet har vid sitt afstyrkande ej heller hänvisat till annat förslag till landtförsvarets ordnande, för hvilket den af Kungl. Maj:t föreslagna uppbådsindelningen tilläfsventyrs skulle kunna finnas icke lämplig. I själfva verket torde äfven — oafsedt på hvilket sätt frågan om anskaffning af det för reservtrupperna erforderliga befälet af olika grader kan komma att framdeles lösas — någon annan form för landtstridskrafternas utveckling än uppsättandet af reservtrupper till af samtliga myndigheter och kommissioner förordad utsträckning icke gärna kunna finnas. En underlåtenhet att uti angifven riktning stärka vårt lands försvarskrafter synes oss innebära en misshushållning med det vapenöfvade och krigsdugliga manskap vi äga uti de värnpliktiga årsklasser, hvilka för närvarande icke kunna tagas i anspråk, på den grund att nu gällande värnpliktslag utgör ett hinder för deras användning för annat ändamål än det rena lokalförsvaret. Vid sådant förhållande synes oss ett godkännande af Kungl. Maj:ts förslag icke innebära annat beträffande själfva organisationsfrågan än ett biträdande af åsikten, att organisationen bör utvecklas på djupet, d. v. s. genom uppsättande af reservtrupper, samt att sådana trupper böra uppsättas till ungefärligen den ofvan angifna styrkan.

Däremot innebär att godkännande af förslaget icke något som helst biträdande af den ena eller andra formen för befälsfrågans lösning. Det sätt, hvarpå befälskadern kan komma att anskaffas, och den därmed sammanhängande kostnadsfrågan stå icke i samband med frågan om antalet värnpliktiga, d. v. s. antalet åldersklasser, som erfordras för att utfylla dessa kadrar till erforderlig krigsstyrka.

Kostnadsfrågan, som, äfven om kostnaden skulle komma att något öfverstiga det af försvarskommittén beräknade belopp, icke med hänsyn till sakens stora vikt och betydelse får verka afskräckande, kommer ju att i sinom tid underställas Riksdagens pröfning.

Äfven under den förutsättning, att en kommande Riksdag skulle helt förkasta frågan om en fullständig reservorganisation, skulle emellertid den kungl. propositionens antagande i ej ringa grad stärka vårt försvar. Inom vissa inskrifningsområden är nämligen redan nu tillgången å förutvarande fast anställd manskapspersonal af underbefäls grad så pass stor, att vid vissa regementen, hvilka förfoga öfver ett större antal officerare

och underofficerare i reserven, möjlighet skulle förefinnas att uppsätta reservkompanier till linjetruppernas förstärkning, därest manskap blefve tillgängligt genom ökning af antalet klasser i första uppbådet. En sådan ökning är jämväl, såsom af departementschefens yttrande framgår, betingad af den omständigheten, att ett ej ringa antal af infanteriregementena icke kunna uppsätta samtliga i vederbörliga mobiliseringsplaner nu föreskrifna linje- och depåafdelningar med anlitande enbart af beväringstillgången inom första uppbådet. Den brist i mobiliseringstillgång inom första uppbådet, hvilken alltså redan nu faktiskt förefinnes och hvilken icke kan fyllas annorledes än genom anlitande af tillgången å värnpliktige inom andra uppbådet, anse vi vara i hög grad betänklig i betraktande af de olika konstitutionella villkoren ej mindre för inkallelsen än äfven för användningen af beväringens båda uppbåd, hvilka äro fastställda i § 28 värnpliktslagen. Redan det nuvarande läget kräfver alltså en ökning af första uppbådet.

Nu säger utskottet, att »det af chefen för landtförsvarsdepartementet framhållna skälet för ett omedelbart vidtagande af den förevarande lagändringen, att inom vissa inskrifningsområden tillgången å värnpliktiga är alltför knapp för att fylla de nuvarande linje- och depåafdelningarnas behof, icke torde vara af beskaffenhet att nu, utan föregående utredning af kostnadsfrågan, böra föranleda en så pass vidtutseende åtgärd som den föreslagna. Och i hvarje händelse torde detta behof kunna och i så fall böra tillgodoses genom mindre ingripande åtgärder.»

Utskottet tyckes sålunda vara benäget att för täckande af berörda brist inom första uppbådet vilja medverka till vidtagande af »mindre ingripande åtgärder». Härmed torde väl utskottet afse en ökning i mindre utsträckning än den af Kungl. Maj:t föreslagna af antalet klasser i första uppbådet. Det torde emellertid med skäl kunna ifrågasättas, huruvida det icke vore att föredraga att med ett slag utsträcka ökningen till det mått, som befunnits motsvara behofvet ej allenast för den nuvarande linjeorganisationen utan jämväl för möjliggörandet af en reservorganisation, som pröfvats erforderlig och hvilken väl under en nära liggande framtid torde visa sig nödvändig att införa.

Den enda invändning mot förslaget till uppbådsindelning, som skulle kunna göras från deras sida hvilka önska tillgodogöra försvarsväsendet den nu obrukade kraft, hvilken förefinnes uti de äldre beväringssklasserna, skulle grundas därpå, att man ansåge den af de utredande myndigheterna och kommittéerna förordade omfattningen af reservorganisationen vara för ringa. Afser man en reservorganisation af större omfattning — under den allmänna diskussionen i pressen har varit ifrågasatt till och med en fördubbling vid mobilisering af våra nuvarande landtstridskrafter — är det

förvisso ej tillfyllest med den af Kungl. Maj:t föreslagna ökningen af beväringssklassernas antal; man måste i så fall gå vida utöfver nämnda förslag. Häraf skulle emellertid föranledas så betydande utgifter för anskaffning af beväpnings- och utrustningspersedlar samt träng, att det torde ligga utom sannolikhetens område, att Riksdagen skulle vilja åtminstone inom en nära liggande framtid bevilja härför erforderliga medel.

Det har anmärkts — visserligen icke af utskottet, men vid uppådsfrågans allmänna diskuterande — att våra nuvarande landtförsvarkrafter skulle genom ett biträdande af Kungl. Maj:ts förslag i afsevärd mån försämrans så till vida, att landstormen blefve kvalitativt försvagad, enär den komme att bestå af äldre klasser än för närvarande. Härvid torde emellertid böra erinras om bestämmelsen i värnpliktslagen § 33 mom. 1 c, hvaruti föreskrifves, att om värnpliktig tillhörande beväringen icke är till tjänstgöring inkallad, när landstormen inom hans ort uppådas, han är pliktig utgå med densamma och då har lika tjänstgöringsskyldighet och förpliktelser i öfrigt som värnpliktig tillhörande landstormen. Genom tillämpningen af denna bestämmelse — hvilken uppenbarligen tillkommit i syfte att för riksförsvaret tillgodogöra sig beväringstillgången inom andra uppådet, så länge reservtrupper ännu icke kunna däraf organiseras — finnes alltså möjlighet att »föryngra» landstormen genom utbyte af äldre landstormsklasser mot klasser i andra uppådet.

Det har vidare anmärkts, att någon anledning till brådskas med antagandet af den här berörda lagändringen icke skulle förefinnas. Det torde härvid böra erinras, att alla ändringar beträffande uppåds- och klassindelning kräfvat en viss af ändringens storlek betingad tid för att hinna genomföras. Det torde nämligen vara synnerligen olämpligt att förläna lagbestämmelser af denna art retroaktiv verkan. Ett eventuellt beslut att med ett slag öka åldersklassernas antal i första uppådet från 8 till 11 och i landstormen från 8 till 9 skulle nämligen innebära, att man flyttade årsklasser, hvilka redan öfverförts till andra uppådet, tillbaka till det första, klasser, som öfverförts till landstormen och därmed befriats från mönstringsskyldighet, tillbaka till beväringen, hvarmed skulle följa återinträdande mönstringsplikt, samt klasser hvilka utträdt ur värnpliktsåldern, tillbaka till landstormen, hvarmed skulle följa återinträdande värnplikt. Dyliga anordningar — hvilka visserligen i vårt land tidigare försökts — skulle medföra oreda uti rullföringsväsendet och förvisso äfven osäkerhet och missnöje bland de värnpliktiga och befolkningen i allmänhet. I motsats härtill bör en utsträckning af tjänstetiden i de olika värnpliktsuppåden så vidt möjligt ske »framåt», d. v. s. sålunda, att årsklasser, hvilka eljest skolats öfverföras från yngre till äldre uppådet, kvarhållas i det yngre,

intill dess detta uppnått det afsedda antalet klasser. Denna öfvergång tager emellertid, därest den konsekvent genomföres, lika många år, som antalet klasser utgör, hvilket inalles skall tillkomma, d. v. s. enligt Kungl. Maj:ts förslag 4 år. Enligt denna grund är äfven öfvergångsbestämmelsen i den kungl. propositionen utarbetad, hvilket närmare framgår af formuleringen af § 53.

Vid sådant förhållande kunna vi icke undgå att finna det vara en fördel, att lagbestämmelsen, så snart ske kan, varder antagen. Ty det varder i så fall möjligt, att, efter hand som befäl för reservtruppförbanden kan genom en kommande Riksdags beslut ställas till förfogande, i god tid förfoga jämväl öfver de värnpliktiga, som skola utfylla dessa förband, och i hvarje fall undgår man därigenom olägenheterna af retroaktiva bestämmelsers införande.

På grund af hvad här anförts, få vi hemställa,

att Riksdagen, med afslag å herrar Eriksons i Öfra Odensvi m. fl. och Christiernsons motioner i förevarande del, måtte bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, i hvad den afser ändring i §§ 1 och 3 värnpliktslagen samt det tillägg till samma lag, som afses i § 53 mom. 1 och 2.»

Vid punkterna 2—5:

Herrar *Söderbergh*, *Ersson* och *Jansson* i Edsbäcken, med hvilka instämt herrar *Petrén* och *Olsson* i See, enhvar såvidt angår de punkter, i hvilkas behandling han tagit del, hafva anförts:

»Utskottets hemställan i förevarande moment har af oss biträdts på skäl, som innefattas i följande yttrande.

Att den nu stadgade öfningstiden utgör en personlig och ekonomisk börda, som i breda lager af vårt folk kännes tung och tryckande, torde få anses som ett obestridligt faktum. Att denna börda i sin mån äfven bidrager till ökandet af utvandringen, därom kan man finna mer än ett vittnesbörd i den samling bref från utvandrande svenskar rörande anledningen till att de lämnat fosterlandet, hvilken finnes intagen i en af Emigrationsutredningens utgifna bilagor.

Någon verklig utredning synes ej ligga till grund hvarken för Kungl. Maj:ts vid 1901 års riksdag framställda kraf på ett års öfningstid för samtliga värnpliktiga eller för den öfningstid för de särskilda vapenslagen å respektive 365, 300 och 240 dagar, som vid samma riksdag kompromiss-

vis blef beslutad. Än mindre föreligga några systematiskt utförda försök till jämförelse mellan olika utbildningsmetoder för att utröna, hvilken som lättast och snabbast för till målet.

Ser man på förhållandet i främmande länder, växlar öfningstidens längd högst betydligt. Medan vårt grannland i väster nöjer sig med 144 dagars utbildningstid för infanteriet, har vårt grannland i öster ej mindre än fyra år. Den senare siffran innebär dock ingalunda, att de värnpliktige verkligen utbildas under sagda tid. Enligt hvad känt är, stannar nämligen denna långa öfningstid till afsevärd del på papperet. De värnpliktige äro icke på långt när fyra år under fanorna.

Det synes förklarligt och naturligt, att frågan om öfningstidens rätta längd göres till föremål för uppmärksamhet från folkrepresentationens sida, och att önskemål i fråga därom frambäras. Att utan vidare ansluta oss till det af herrar Blomberg och Steffen samt herrar Thorsson m. fl. framställda förslaget om två månaders nedsättning för alla vapenslag, däraf den ena skulle tagas från repetitionsöfningarna, anse vi emellertid ej möjligt redan af det skäl, att ej någon närmare utredning beträffande detta förslags verkningar af motionärerna förebragts. Hvad åter angår de öfriga nedsättningsförslagen, erbjuder den af herr Erikson i Öfra Odensvi m. fl. väckta motionen så till vida ett bestämdt företräde framför de andra, som den innehåller begäran om en allmän utredning rörande möjligheten af nedsättning. Denna motion är dock enligt vår mening alltför begränsad till sitt innehåll. Den berör nämligen allenast öfningstiden, men ställer icke som önskemål en fullständig och allsidig undersökning af försvarets rätta ordnande. För oss står emellertid såsom det främsta af allt i afseende å försvaret, att vi äntligen måtte komma till en verklig *planmässighet* i detsamma såväl med hänsyn till organisation och öfningstid som med afseende å kostnaderna. Vi skola något närmare utveckla denna vår uppfattning.

Hittills har vår försvarsfrågas skötsel ovedersägligen lidit af bristande planmässighet. Vid en utvidgning af försvaret har i allmänhet endast den ena försvarsgrenen, än hären, än flottan, tagits i betraktande. Och icke ens i fråga om den försvarsgren, som sålunda vid en viss tidpunkt varit företrädesvis uppmärksammas, hafva i regel verkligt omsorgsfulla och hållbara beräkningar uppgjorts. Ett sådant förhållande kan ej få fortfara. Men det synes knappast möjligt, att i grund ändra detsamma och att åstadkomma en fullt tillfredsställande planmässighet utan att slå in på en helt annan ordning än hittills blifvit följd. Hittills har det ju tillgått så, att vid fråga om förändringar i vårt försvar de militära myndigheterna framlagt sina önskemål, hvilka sedan pröfvats och vanligen efter någon prutning

godkänts. Vi tro, att en annan väg måste beträdas. Det torde bli nödvändigt att i stället först söka åstadkomma en noggrann pröfning af våra ekonomiska möjligheter och därefter, sedan man härutinnan kommit till ett resultat, utvisande hvad vi med tillbörligt tillgodoseende af andra samhällsbehof förmå bära i och för försvaret, anlita den militära sakkunskapen för att utreda, huru vi för det belopp, som kan användas för militära ändamål, må erhålla det mest effektiva och betryggande försvar.

Men, kan man invända, vi hafva ju redan en ekonomisk utredning om landets bärkraft, verkställd af den så kallade parlamentariska försvarskommittén. Härtill måste svaras, att denna utredning icke blott, efter hvad allmänt och äfven af regeringen erkänts, i sitt nuvarande skick är otillfredsställande utan efter vår uppfattning, hvilka lappningar än göras å densamma, jämväl måste förblifva otillfredsställande, enär den är byggd på allt för lösliga grunder. Det är efter vår mening icke tillfredsställande att vid bedömande af hvad landet under en viss tidsperiod framåt behöfver för icke-militära ändamål nöja sig med allmänna öfverslag och godtyckligt valda siffror. Ett sådant förfarande skulle måhända kunna gå för sig, i händelse förhållandet mellan de icke-militära krafven och hvad staten kostar på dem vore så att säga normalt. Men så är icke fallet. Genom de för vårt land egendomliga politiska maktförhållanden, som alltför länge fått råda, hafva ju gång efter annan synnerligen viktiga folkliga önskemål af beskaffenhet att kräfva betydande statsutgifter blifvit undanskjutna, så att vi nu befinna oss mycket långt från det tillstånd, som på grund af tidsomständigheterna och vårt folks förutsättningar och utveckling i allmänhet borde vara uppnådt. Framför allt framstår dröjsmålet med ålderdomsförsäkringen — en fråga, hvilken redan år 1884 första gången framfördes i vår riksdag — såsom ödesdiger. Och säkerligen måste staten offra betydande årliga belopp för att i någon mån söka taga igen försummelsen i det afseendet. Men äfven andra önskemål af alltmera trängande beskaffenhet ställa mycket stora kraf på statsmedlen. Så frigörelsen från beroendet af rusdryckerna. Så äfven nödiga åtgärder för åstadkommande af rättvisa i beskattningen. Det synes då vara tydligt, att endast en sådan beräkning af vår ekonomiska bärkraft, hvilken utgår från dessa reella faktorer och med möjligaste noggrannhet inför dem i kalkylen, kan vara tillfredsställande.

En ekonomisk utredning af nu antydd art borde således vara första steget på den nya tryggare bana, hvarpå vi skulle önska, att Sveriges försvarsfråga snarast blefve inledd.

När man genom denna utredning nått fram till en tillförlitlig uppfattning af hvad den årliga försvarskostnaden för den valda tidsperioden

skulle få betinga, borde frågan om dess uppdelning på de båda försvarsgrenarna, landt- och sjöförsvaret, komma i ordningen. En sådan uppdelning erfordrar emellertid en ingående undersökning om rätta förhållandet mellan landt- och sjöförsvaret i fråga om de respektive roller de spela för värnande af vår självständighet. Att en undersökning af den arten aldrig gjorts, är en af hufvudbristerna i vår försvarsfrågas hela behandling. Böra vi framför allt lägga an på att öfva och väpna vår krigsmakt till lands? Hvilken uppgift bör tilldelas vår flotta? Bör dess hufvuduppgift begränsas till att genom åstadkommande af hinder eller i alla händelser uppehåll för fientlig landstigning *å vissa områden* bistå armén, och bör således hvad den därutöfver möjligen kan uträtta icke vid uppgörande af en flottplan tagas i betraktande, utan blott anses såsom en möjlig men icke beräknelig följd af eventuellt gynnsamma omständigheter? Eller bör rent af såsom mål uppsättas, att flottan skall vara tillräckligt stor och kraftig för att söka hindra landstigning *hvar som hälst* på den svenska kusten. Se där frågor, som genom den utredning, hvarom vi nu tala, måste besvaras. Svaren skola, som sagdt, gifva den säkra grunden för fördelningen af tillgängliga medel mellan de båda försvarsgrenarna.

Uttryckligen bör här betonas, att enhetligheten i försvaret alltid måste fasthållas som ett hufvudsakligt syftemål samt att allt bör göras, som lämpligen kan främja detta syftemål, särskildt den från frisinadt håll länge och ifrigt förordade sammanslagningen af försvarsdepartementen under en gemensam ledning.

Efter det att sålunda fördelning af tillgängliga medel mellan landt- och sjöförsvaret kommit till stånd, borde följa en utredning, om hvilken användning som hvardera försvarsgrenens budgetsbelopp skulle erhålla. Det bör emellertid påpekas, att härvid en mycket viktig ekonomisk synpunkt af mera allmän innebörd måste beaktas. Detta är den, huru fördelningen mellan ordinarie och extra ordinarie anslag inom hvarje försvarsgren bör ske. Det säger sig nämligen själft, att, därest åt den ordinarie staten gifves en förhållandevis för stor bredd, den extra ordinarie staten kan komma att ganska snart visa sig för knappt tilltagen. Man måste därför utfinna en rätt proportion dem emellan.

Vid den utredning om försvarets rätta anordning, som sålunda bör äga rum, är efter vår mening en af de väsentligaste punkterna den, på hvad sätt utbildningen bör ordnas. Och måste den frågan, som gifvetvis kan röna stort inflytande af det resultat, hvartill den föregående utredningen kommit, i sin ordning lösas med stadigt fasthållande af synpunkten, att största möjliga effektivitet varder ernådd utan folkets oskäligen betungande. Därvid må särskildt oefftergifligen fordras, att allt sådant, som icke

har till syfte att främja stridsduglighet, måste vika platsen och allenast det för krigets allvar verkligen nyttiga och nödiga vinna afseende. En noggrann pröfning af de särskilda öfningar, som nu gällande reglementen och föreskrifter för de olika vapenslagen anbefalla, måste företagas, sakkunniga och fullständiga upplysningar gifvas om de särskilda föreskrifternas tillämplighet vid krigstillfälle samt alla sådana föreskrifter, som för danande af stridsduglighet hos de värnpliktiga finnas onödiga, ovedersägligen utgallras.

Vi hålla för sannolikt, att en sådan pröfning, där således lekmännen ej längre finge låta sig nöjas med att taga mot på god tro de allmänna försäkringarna från militärt sakkunnige, utan skulle pröfva och nagelfara dem samt söka att själfva bilda sig ett omdöme, ändtligen skulle kunna lägga en fast och tillförlitlig grund för uppfattningen om hvad som verkligen är erforderligt för de värnpliktiges utbildande till dugliga fosterlandsförsvarare. Bland dem, som stå nära de hemvändande värnpliktiga, är den meningen för närvarande mycket utbredd, att utbildningstiden skulle kunna afsevärdt afkortas, därest den alltigenom väl begagnades. Och det behöfver icke sägas, hvilken stor makt ligger uppå, att allt varder gjordt för att vinna folkets förtroende för försvarsväsendet. Skulle man vid en sådan undersökning, hvarom vi talat, komma till det resultatet, att vi genom kloka och metodiska anordningar kunde minska den nuvarande tiden, böra hvarken förutfattade meningar eller en gång vidtagna beslut få ställa sig hindrande i vägen för en minskning.

Vid en sådan undersökning bör icke underlåtas att taga hänsyn till tankar af den beskaffenhet, som framburits i herr Bogrens och herr Olssons i See motioner. Då den förstnämnde motionären ifrågasätter, att öfningstiden kunde minskas för den, hvilken i skjutning redan på annan väg inhämtat godkännbar färdighet, synes en sådan tankegång ganska naturlig och väl förtjänt att upptagas till noggrannt skärskådande. Och då herr Olsson i See å sin sida ifrågasätter, att den yngling icke borde behöfva kvarhållas under hela utbildningstiden, hvilken visat sig hafva på en kortare tid inhämtat de kunskaper och färdigheter, som öfningarna afse att bibringa, synes äfven däri ligga en kärna af riktighet. Huruvida det skulle vara möjligt att i verkligheten omsätta motionärens tanke, tilltro vi oss ej att för närvarande bedöma. Men äfven den torde förtjäna att upptagas till öfvervägande.

Vi hafva härofvan antydt, att vi af den omständigheten, att ingen motionär föreslagit en omfattande och allsidig utredning rörande försvarsfrågan, skulle känna oss förhindrade att förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t i någon af motionernas syfte. Och af den föregående framställnin-

gen lärer tydligt nog framgå, huru föga det skulle stå i öfverensstämmelse med vår ovillkorliga fordran på planmässighet vid försvarets ordnande att utbryta en — låt vara hufvudsaklig — sida däraf och behandla densamma i och för sig. Men äfven om i motionsväg förelegat förslag till en sådan omfattande skrifvelse, hafva vi grundad anledning befara, att dess antagande ändock icke för närvarande skulle hafva ledt till utredningsåtgärder af den utaf oss angifna beskaffenhet. Vi finna det nämligen uppenbart, att Kungl. Maj:ts nuvarande regering icke delar vår mening om nödvändigheten af en sådan planmässighet i försvaret, som vi anse oundgänglig. Vi anse det framgå framför allt af regeringens åtgärd att för Riksdagen framlägga förslag om byggande af en pansarbåt af aldeles ny typ utan att samtidigt förebringa någon verklig plan för försvaret eller ens utreda, huru många pansarbåtar af sådan typ som borde anskaffas. Under sådana omständigheter kan det förhållande, att regeringen funnit sig böra ställa i utsikt en utredning om försvarets hållande inom nuvarande kostnader, icke ingifva oss någon förhoppning, att vår åskädning i försvarsfrågan skulle kunna finna den sympati hos regeringen, som är en nödvändig förutsättning för att denna åskädning skulle kunna vinna ett ändamålsenligt förverkligande.

Då vi af angifna skäl icke finna oss kunna förorda någon åtgärd af den art, som i de nu behandlade motionerna ifrågasatts, hafva vi ansett det angeläget att, på sätt som skett, förklara, i hvad mån vi likväl ansluta oss till vissa hufvudtankar i desamma. Och till sammanfattning af hvad vi här såsom våra önskemål framhållit vilja vi betona:

att en ny och allsidig utredning af försvarsfrågan bör äga rum;

att därvid först bör företagas en grundlig undersökning om hvad landet för en viss öfverskådlig period framåt med säkerhet kan äga förmåga att bära för försvaret;

att denna utredning bör i möjligaste måtto räkna med reella faktorer i fråga om andra statsutgifter, som äro att vänta;

att, sedan den ekonomiska utredningen gifvit vid handen hvad å försvarsbudgeten under den valda perioden bör kunna offras, en utredning om betydelsen för fosterlandets värnande af den ena och den andra försvarsgrenen bör vidtagas med ändamål att fastställa det förhållande, i hvilket de båda grenarna böra åtnjuta del i försvarsbudgeten;

att därefter bör utredas, huru den hvardera försvarsgrenen tillkommande andelen i budgeten bör på det effektivaste sätt tagas i anspråk;

att försvarets enhetlighet på allt sätt bör främjas, särskildt genom sammanslagning af de båda försvarsdepartementen under en gemensam ledning;

att särskildt utbildningstiden för de olika vapenslagen bör komma under omsorgsfullt öfvervägande och det så, att noggrannt utredes, hvad som skall inläras och huru mycken tid detta bör taga i anspråk;

att all sådan utbildning, som icke finnes kunna vara till nytta vid krig, utan vidare fullständigt afskaffas;

samt att vid hela denna utredning det civila elementet måtte beredas det hufvudsakliga utrymmet, så att det militära elementet tages i anspråk endast på de områden, där dess fackkunskap erfordras, och i den omfattning, som finnes nödig.»

Vid punkt 3:

Herr *Lindqvist* har anfört:

»Intet torde vara ägnadt framkalla starkare gensaga hos folket än det energiska sträfvanne som utvecklas från de militära myndigheterna för en oafbruten ökning af de värnpliktigas öfningstid. Visserligen träffa de såväl direkta som indirekta skatter för vårt militärväsende hårdt, men ännu kännbarare drabbar den långa öfningstiden under hvilken de värnpliktige hållas i tjänstgöring. Man har anledning framställa den frågan, om landets intressen ens närmelsevis tjänas i förhållande till de oerhörda uppoffringar som den värnpliktige får ikläda sig med den öfningstid som redan nu är gällande.

Oaktadt den oerhörda stegring som hittills ägt rum i öfningstidens längd, bebådas ju ännu ytterligare utökningar däri. Man sträfvar efter den ett-åriga öfningstiden, som redan är föreslagen i försvarskommitténs betänkande, utan att taga ringaste hänsyn till de uppoffringar, som därmed krävas af dem, som skola fullgöra denna värnplikt samt för alla, som i olika afseenden äro beroende af de värnpliktigas arbete eller borgerliga näring. Man tvingar på detta sätt stora fonder af duglig arbetskraft till improduktiv verksamhet för allt längre tider, och man rycker massor af arbetskraft från jordbruket, där allmän klagan föres om otillräcklig sådan, för att under allt flera månader vid öfningsplatserna undergå denna militärutbildning.

De, som ständigt föra talet om fosterlandets väl, borde i första hand, synes det mig, se till att den lefvande arbetskraften blefve på ett för nationalekonomien gynnsamt sätt utnyttjad och att sålunda öfningstiden för de värnpliktiga, detta improduktiva arbete, inte gjordes längre än som är alldeles oundgängligen nödvändigt.

Vederbörande sträfva emellertid oafbrutet efter ytterligare utsträckt öfningstid för de värnpliktige här i landet, och vid hvilken punkt man ämnar stanna rörande värnpliktstidens längd, torde af ingen kunna förut-

sägas. Osannolikt är ju dock ej, att man i Sverige önskar och söker komma in i samma system, som gäller för de stora staterna, nämligen flerårig värnplikt, genom hvilken anordning de värnpliktiga till hufvudsaklig del skulle komma att ersätta den stamanställda personalen.

Det synes mig lämpligt att peka på en af de sannolika anledningarna till detta sträfvande. Med den modernisering af skatteväsendet, som sker, finna de förmögnare klasserna att de direkt få bestrida en väsentlig del af kostnaderna för försvaret, men genom en anordning där värnpliktiga ersatte stampersonalen, skulle gifvet en omläggning af bördan ske på sådant sätt, att den i hufvudsaklig del kom att hvila på småfolkets axlar, som genom sitt flertal personligt finge bära försvarstungan.

Den, som emellertid finner en dylik fördelning af försvarsbördan orättvis, måste på det kraftigaste reagera emot icke allenast hvarje försök till förlängning af den nuvarande öfningstiden, utan måste därvid afven resa starka kraf på minskning af densamma.

I enlighet med de synpunkter, som framförts i hrr Thorssons m. fl. motion, finner jag alla skäl tala för en nedsättning i den nuvarande öfningstiden. Vid ett rationellt utnyttjande af öfningstiden, med borttagande af onödiga hälsningsceremonier och paradexerciser, skall tvifvelsutan den som erforderlig ansedda utbildningen erhållas på kortare tid än den nuvarande. Då, såsom motionärerna framhålla, rekrytskolan för den fast anställda personalen, som varar i sex månader, anses tillräcklig för nödig utbildning, bör, synes det mig, afven denna tid vara tillräcklig för de värnpliktigas utbildning.

De skäl, utskottet förebragt som sina motiv för afslag på yrkandet om en nedsättning i öfningstiden, äro ytterst svaga. Utskottet framhåller nämligen, att en inskränkning i öfningstiden skulle åstadkomma vidtgående rubbningar i 1901 års härordning, och att åtgärden knappast står väl i öfverensstämmelse med försvarsfrågans nuvarande läge, och af dessa anledningar har utskottet ej kunnat tillstyrka bifall till förslaget.

Faran af rubbningar i härordningen åberopas ju icke eljest, då ändringar vidtagas i värnpliktslagen, hvilket i regel sker så godt som hvarje år, och beträffande försvarsfrågan synes dess läge ej rubbas genom att de värnpliktiga hållas i tjänstgöring endast den tid, som för deras utbildning kan anses af behofvet påkallad.

Då jag sålunda finner alla skäl tala för en nedsättning i den nuvarande öfningstiden för de värnpliktiga, tillåter jag mig härmed hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande af förslag till sådan ändring i

värnpliktslagen af den 14 juni 1901, att de värnpliktigas öfningstid vid samtliga vapen minskas med två månader, hvaraf den ena bortgår från repetitionsöfningarna vid de vapenslag där sådana repetitionsöfningar bedrifvas.»

Beträffande utskottets hemställan under B).

Vid punkt 1:

I fråga om § 27:

Herr *Gezelius* har anfört:

»Frågan om de icke vapenföra värnpliktiges tjänstgöringstid bör icke bedömas i och för sig och uteslutande såsom en fristående kostnadsfråga utan måste ses i nära sammanhang med icke blott de vapenföra värnpliktiges öfningstid, utan äfven den omfattning, i hvilken ett utnyttjande af de vapenföras utbildning för kriget möjliggöres.

Utskottet har icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, i hvad den afser ändring i §§ 1 och 3 värnpliktslagen samt det tillägg till samma lag, som afses i § 53 mom. 1 och 2, genom hvilka ändringar och tillägg ett enligt mitt förmenande af förhållandena nödvändiggjordt ökad utnyttjande af vårt folks värnkraft skulle möjliggjorts äfven utan utsträckning af nu stadgad öfningstid för värnpliktige.

Med hänsyn till den anslutning denna uppfattning vunnit inom utskottet, anser jag mig böra räkna med att berörda förslag icke kommer att nu vinna Riksdagens bifall.

Vid sådant förhållande och då utskottets tillika gjorda hemställan, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i hvad mån genom ändring i meddelade föreskrifter i afseende å icke vapenföra värnpliktige åliggande tjänstgörings-skyldighet ytterligare besparing af kostnad må kunna åvägbringas, synes gifva vid handen, att äfven vid bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag en slutgiltig lösning af frågan om de icke vapenföras tjänstgöringstid icke skulle anses vara vunnit, har jag ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen, i händelse af bifall till utskottets hemställan under A) 1:o), måtte med afslag å Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, jämväl i hvad den afser tjänstgöringstiden för icke vapenföra värnpliktige, besluta, att § 27 skall erhålla följande lydelse:

»§ 27.

1. *Värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i det antal dagar, som här nedan angifves, nämligen:

a) vid *fotfolket, positionsartilleriet, fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna och trängen* i sammanlagdt tvåhundrafyrtio dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om etthundrafemtio dagar under andra året, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om trettio dagar under hvar och ett af andra, tredje och fjärde åren;

b) vid *rytteriet, fältartilleriet samt fältingenjör- och fälttelegraftrupperna* i sammanlagdt trehundra sextiofem dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

med en första tjänstgöring (rekrytskola) om tvåhundraåttioen dagar, som tager sin början under första året, samt

med en repetitions-(regements-)öfning om fyratjotvå dagar under hvar och ett af andra och tredje åren;

c) vid *flottan* i sammanlagdt trehundra dagar, hvilken tjänstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras:

af de i § 25 mom. 1 a) nämnda värnpliktiga äfvensom af andra å sjömanshus inskrifna värnpliktiga till det antal Konungen bestämmer i en följd under första och andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, under allenast andra året,

af dem, som utan att tillhöra sjömanshus jämlikt § 25 mom. 1 b) tilldelats flottan och som därvid inskrifvits till sjötjänst, jämväl i en följd under andra året eller, där Konungen till följd af särskilda omständigheter pröfvar nödigt, med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitionsöfning om etthundra dagar under fjärde året,

af till fästningstjänst inskrifna värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundrafemtioåtta dagar, som tager sin början under första eller andra året, och med en repetitionsöfning om fyratjotvå dagar under fjärde året, samt

af flottans öfriga värnpliktiga med en första tjänstgöring om tvåhundra dagar under första eller andra eller under första och andra året samt med en repetitionsöfning om etthundra dagar under fjärde året.

För värnpliktig, som tilldelats fotfolket och uttagits till särskild vinterutbildning (skidlöpartjänst), må, på sätt Konungen finner godt förordna, första tjänstgöringen taga sin början redan under första året.

Värnpliktig, uttagen till trängen i förvaltningstjänst eller egentlig sjukvårdstjänst, till stationstjänst vid flottan eller till särskild befattning vid hären eller flottan, så ock värnpliktig, som för utbildning vid Gottlands infanteriregemente uttagits från annat regementes inskrifningsområde, må, på sätt Konungen finner godt förordna, fullgöra honom åliggande tjänstgöring i en följd.

Värnpliktig, som aflagt medicine kandidatexamen och fullgjort där-
efter följande föreskrifna propedeutiska kurser och grundläggande tjänst-
göring afvensom värnpliktig, hvilken aflagt tandläkarexamen, må, på sätt
Konungen förordnar, fullgöra två eller flera repetitionsöfningar i en följd.

Repetitionsöfning må icke, där ej Konungen finner nödigt att för sär-
skilda fall annorlunda förordna, äga rum

vid de inom Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens
och Norrbottens län förlagda fotfolksregementen under tiden från och med
den 11 juli till och med den 31 augusti samt

vid öfriga fotfolksregementen, med undantag af de för sjöfästningarna
afsedda, under tiden från och med den 11 juli till och med den 9 sep-
tember.

2. Varder fartyg, därå värnpliktig tjänstgör, hindradt att återkomma
till station af flottan och blifva afmönstradt, innan tiden för den tjänst-
göring, till hvilken den värnpliktige inkallats, gått till ända, är denne
likväl skyldig att tjänstgöra ombord, till dess afmönstringen ägt rum.

Ersättning för den öfverskjutande tjänstgöringstiden erhåller den
värnpliktige enligt särskilda bestämmelser.

3. Har värnpliktig under i mom. 1 föreskrifven tjänstgöring blifvit
fälld till straff för rymning eller för olofligt undanhållande af minst ett
dygns varaktighet, eller har hans tjänstgöring afbrutits för verkställighet af
straffarbete eller omedelbart ådömdt fängelsestraff, skall den tid, under
hvilken han var rynd eller olofligen undanhöll sig eller hans tjänstgöring
sålunda var afbruten, ej tillgodoräknas honom såsom tjänstgöringstid, där
ej Konungen för särskilda fall annorledes förordnar. I hvad mån den
värnpliktige må tillgodoräkna sig fullgjord del af tjänstgöringen, samt
i hvilken ordning han skall fullgöra återstående tjänstgöringsskyldighet,
bestämmer Konungen.»

Herrar *Söderbergh, Ersson, Jansson* i Edsbäcken, *Petrén* och *Lind-*

qvist hafva ansett, att utskottet bort tillstyrka, att § 27 mom. 2 måtte er- hålla följande lydelse:

»2. *Icke vapenför värnpliktig* är, sedan han blifvit inskrifven, skyl- dig att, på sätt Konungen närmare förordnar, för sin utbildning tjänstgöra under fredstid i sammanlagdt etthundraåttiotvå dagar, hvilken tjänstgöring skall fullgöras antingen i en följd med början under första eller andra året eller med en första och en andra tjänstgöring under de tre första åren.

Värnpliktig, hvilken inskrifvits såsom vapenför, men senare finnes icke vapenför, är skyldig tjänstgöra i sammanlagdt det antal dagar, som ofvan i detta mom. sägs. Sådan värnpliktig äger att såsom fullgjord värnpliktstjänstgöring tillgodoräkna sig den tid, han tjänstgjort såsom vapenför.»

Till stöd härför har af herrar *Söderbergh, Ersson, Jansson* i Eds- bäcken och *Petrén* anförts följande:

»Syftemålet med Kungl. Maj:ts proposition i förevarande del är att genom inskränkning i de icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring åstad- komma en afsevärd besparing.

Enligt den officiella värnpliktsstatistiken uppgår antalet icke vapen- föra värnpliktiga till i medeltal omkring 17 % af de vid inskrifningsför- rättningarna pröfvade.

Af icke vapenföra värnpliktiga finnas tvenne hufvudkategorier, näm- ligen *dels* s. k. militärbetare, hvilka, utgörande cirka $\frac{5}{6}$ delar af samt- lica icke vapenföra, användas till förekommande militära handräckningar och arbeten, *och dels* yrkesmän, såsom skräddare, skomakare, sadelmakare, smeder och bagare m. fl., hvilka användas till civila arbeten enhvar i sitt fack, äfvensom skrifbiträden.

För båda kategorierna gäller för närvarande lika tjänstgöringstid eller samma antal dagar, som åligger vapenföra värnpliktiga, hvilka till- delats samma truppslag.

Medan tillgången å yrkesmän i allmänhet vida understiger behovet af sådana, är åter med nuvarande tjänstgöringstider förhållandet gemen- ligen ett annat i fråga om militärbetare. Af skrifbiträden torde för närvarande erfordras ett antal af omkring 225 om året.

Såsom i utskottets yttrande omförmäلتs, har den s. k. kommittén angående icke vapenföra värnpliktigas tjänstgöring i sitt den 3 februari 1905 afgifna betänkande — efter verkställd utredning angående det antal tjänstgöringsdagar, som erfordras för militärbetarne vid de särskilda truppförbanden inom hären äfvensom vid flottan och kustartilleriet — i

besparingssyfte förordat, att tjänstgöringstiden för båda ifrågavarande kategorier af icke vapenföra måtte bestämmas till 180 dagar.

Till stöd för förslaget att bestämma en kortare tjänstgöringstid för samtliga icke vapenföra värnpliktiga än för de vapenföra anför kommittén bland annat följande:

»Mot en dylik anordning skulle visserligen kunna anföras, att den strider mot grundsatsen att såvidt möjligt ställa lika stora kraf på samtliga värnpliktiga. Denna grundsats har dock redan till följd af de särskilda truppslagens olika behof af utbildningstid väsentligen modifierats i fråga om de vapenföra värnpliktiga, i det tjänstgöringstiden för dessa enligt 1901 års värnpliktslag från och med år 1908 kommer att växla mellan 240, 300 och 365 dagar. I fråga om de icke vapenföra värnpliktiga synas dessutom humanitära skäl tala för en minskning af deras tjänstgöringstid. De måste nämligen i allmänhet anses såsom mindre väl lottade af naturen, och det synes därför ej blott billigt utan äfven berättigadt, att staten på dem ställer något mindre kraf i fråga om rikets försvar än på de bättre lottade vapenföra värnpliktiga. Dessutom kommer en dylik åtgärd äfven att synas rättvis, därigenom att alla icke vapenföra värnpliktiga kunna erhålla lika lång tjänstgöring, oafsedt om de inkallas till det ena eller andra truppslaget vid hären eller till flottan. För de icke vapenföra värnpliktiga kan nämligen olika lång tjänstgöringstid vid de särskilda truppslagen icke motiveras ur utbildningssynpunkt, alldenstund den vana vid militärisk ordning och vid handräckningsgöromål som erfordras af dem, för att de vid krigstillfälle omedelbart skola kunna ingå i handtverks-, handräcknings- och arbetsafdelningarna, förvärfvas på vida kortare tid än den minsta fastslagna utbildningstiden eller 240 dagar och tillika är oberoende af vid hvilket truppslag de fullgöra sin fredstjänstgöring.»

Såväl generalskommissionen som försvarskommittén hafva emellertid i afgifna utlåtanden häfdat den meningen, att yrkesmännens och skrifbiträdenas tjänstgöringstid icke bör bestämmas efter samma grunder som de vapenföras, utan att den praktiska nytta, som de förra genom sin yrkesskicklighet kunna bereda försvaret, därvid bör vara bestämmande, samt fördenskull hemställt, att dessa värnpliktiga åläggas en tjänstgöring, uppgående till det antal dagar, som åligger vapenföra värnpliktiga, hvilka tilldelats samma truppslag. I enlighet med dessa hemställanden upptager den kungl. propositionen ingen ändring i nu gällande tjänstgöringstider för ifrågavarande kategori af icke vapenföra, medan åter tjänstgöringstiden för militärarbetare däri föreslagits till 182 dagar.

I likhet med 1905 års kommitté hålla vi före, att för alla icke vapenföra bör om möjligt gälla en och samma tjänstgöringstid, oberoende af hvad slags arbete de utföra och hvilket truppslag de tilldelats. Att tjänstgöringen för vapenföra värnpliktiga är längre vid somliga vapenslag än andra, betingas ju af att dessa för sin utbildning behöfva en längre tid, men liknande skäl kunna icke åberopas i fråga om icke vapenföra. Det synes oss föga tilltalande att ålägga vissa mindre yrkesgrupper bland de icke vapenföra en längre tjänstgöringstid än de öfriga för fullgörandet af sådant civilt arbete, hvilket ändock till stor del måste öfverlämnas åt helt civila arbetskrafter (intendenturverkstäder). Den ekonomiska vinst, som därigenom skulle beredas statsverket, synes ock vara alltför ringa att kunna tillfredsställande motivera en dylik anordning.

Af nu anförda skäl hafva vi ansett lika tjänstgöringstid böra bestämmas för båda ifrågavarande kategorier af icke vapenföra; och äro vi af den uppfattning, att, innan en närmare utredning af den utaf utskottet begärda beskaffenhet hunnit komma till stånd, berörda tjänstgöringstid bör bestämmas till 182 dagar, att fullgöras i den ordning Kungl. Maj:t föreslagit för militärarbetare.»

I fråga om § 34:

Herr *Gezelius* har i anslutning till sin vid § 27 uttalade uppfattning ansett, att tredje stycket i mom. 2 § 34 borde utgå och på grund däraf hemställt, att § 34 måtte erhålla följande lydelse:

»§ 34.

1. Värnpliktig, som innehafv fast anställning vid hären eller flottan eller vid härens eller flottans reserv under sammanlagdt minst två år, skall efter afgang från sagda anställning, så länge han i följd af sin värnplikt kvarstår i beväringen, tillhöra dess första uppbåd. Detsamma gäller ock värnpliktig, som innehafv fast anställning vid hären eller dess reserv under kortare tid än två år, såframt han undergått rekrytutbildning samt deltagit i två repetitionsöfningar.

2. I mom. 1 ofvan nämnd värnpliktig anses hafva fullgjort den i § 27 föreskrifna första tjänstgöring, men är skyldig att med vederbörlig åldersklass deltaga i repetitionsöfning.

Har den fasta anställningen vid hären eller flottan eller vid härens eller flottans reserv uppgått till minst tre år, anses den värnpliktige hafva fullgjort all den i § 27 föreskrifna tjänstgöring. Detsamma gäller ock

den, som, under fast anställning vid hären eller dess reserv; undergått rekrytutbildning samt deltagit i tre repetitionsöfningar, äfvensom den, hvilken såsom värnpliktig fullgjort rekrytskola och en repetitionsöfning samt därefter varit fast anställd under minst två år.

I hvad mån fast anställning vid krigsmakten i öfriga fall må anses motsvara tjänstgöring i beväringen, bestämmer Konungen.

3. Den, som under minst två år varit inskrifven såsom studerande vid universitet eller annan statens högskola eller som afflagt examen vid navigationsskola, tillhör första uppbådet under hela sin tjänstetid i beväringen.»

I fråga om § 36:

Herrar *Ersson, Jansson* i Edsbäcken och *Lindqvist* hafva anfört följande:

»Den i § 36 af värnpliktslagen af Kungl. Maj:t föreslagna och af utskottet tillstyrkta förändringen innebär en omkastning i den princip, som hittills varit gällande rörande landstormens utnyttjande som försvarskraft. Landstormen, som består af de äldre årsklasserna af värnpliktiga, kan för närvarande inkallas till tjänstgöring endast för hemortens försvar och först sedan beväringens första uppbåd tagits i anspråk. Nu begäres rätt för Konungen att, till skydd för mobiliseringen af beväringens första uppbåd eller för andra särskilda orsaker, till tjänstgöring få inkalla för det lokala försvaret erforderlig del af landstormen. Sålunda skulle med här ifrågasatta förändring i värnpliktslagen landstormen kunna inkallas och bringas i tjänstgöring redan innan beväringens första uppbåd träd i sådan tjänstgöring.

Liknande förslag till ändrade bestämmelser för landstormens inkallande ha varit framförda vid riksdagarna 1898, 1901, 1904 och 1905 men ej vunnit Riksdagens bifall.

Då utskottet i nu förevarande utlåtande så ytterst knapphändigt refererat denna frågas föregående, anse vi oss för frågans belysande böra ur befintliga handlingar lämna en kort redogörelse af frågans föregående behandling.

Enligt 36 § i värnpliktslagen af den 5 juni 1885 kunde landstormen endast under krig och till hemortens försvar uppkallas efter därom af Konungen i statsrådet fattadt beslut.

Härutinnan gjordes ingen ändring genom lagen ängående ändrad lydelse i vissa delar af värnpliktslagen den 22 december 1892. Under år 1896 aflät t. f. chefen för generalstaben en skrivelse till Kungl. Maj:t, däri framhölls, att om landstormen skulle kunna fullt tillgodogöras för

kust- och gränsförsvaret, föreskriften i § 36 mom. 1 värnpliktslagen borde ändras därhän, att landstormen skulle kunna till hemortens försvar inkallas, redan då fara för krig förefunnes, samt att särskildt för Gottland landstormens uppbådande samtidigt med mobiliseringsorders utgifvande kunde hafva stor betydelse. Med anledning häraf afläts till 1898 års Riksdag proposition, uti hvilken föreslogs, bland annat, att beväringens andra uppbåd å Gottland skulle kunna, i den mån det funnes erforderligt, inkallas samtidigt med första uppbådet, samt att landstormen å Gottland skulle kunna inkallas äfven vid fara för krig. Berörda proposition blef icke af Riksdagen bifallen.

I proposition till 1901 års Riksdag om ny härordning m. m. föreslogs, att Kungl. Maj:t skulle äga rätt att vid fara för krig till hemortens försvar inkalla landstormen, oberoende däraf huruvida order om mobilisering af beväringens första och andra uppbåd utgått eller beslut därom ens fattats samt utan att riksdagskallelse behöfde utfärdas. Riksdagen ansåg emellertid — då värnpliktslagens mening dittills uppenbarligen varit, att landstormen i regel skulle kunna för rikets försvar anlitas endast i sista hand, sedan rikets försvarskrafter i öfrigt hufvudsakligen tagits i anspråk, samt denna grundsats icke borde undergå rubbning i annan mån, än som för vinnande af det med Kungl. Maj:ts förslag afsedda ändamålet vore nödvändigt — att landstormens inkallande icke borde ifrågakomma, förrän beslut om inkallande af beväringens första uppbåd jämlikt § 28 mom. 1 värnpliktslagen i statsrådet fattats. Vid beslut i ärendet erhöll lagrummet sin nuvarande lydelse, enligt hvilken landstormen icke får uppbådas, förrän dels beslut om inkallande af beväringens första uppbåd eller viss del däraf blifvit fattadt, dels ock Konungen, efter det han hört statsrådet, låtit utfärda riksdagskallelse, såvida Riksdagen ej är samlad eller skall sammanträda inom trettio dagar.

Därefter föreslogs af enskild motionär vid 1904 års riksdag sådan ändring i gällande värnpliktslag, att landstormen måtte kunna så tidigt, som försvaret under alla förhållanden kunde kräfvat, inkallas till tjänstgöring. Berörda motion afstyrktes af lagutskottet och föranledde icke någon Riksdagens åtgärd. År 1905 förelade Kungl. Maj:t i proposition förslag till vissa ändringar i gällande värnpliktslag, hvarvid rörande hithörande fråga yrkades sådana förändrade bestämmelser, att Konungen skulle meddelas rätt att, efter statsrådets hörande, för hemortens försvar till tjänstgöring inkalla landstormen eller de större eller mindre delar däraf, som kunde finnas behöfligt. Lagutskottet föreslog i sitt utlåtande sådan förändring, att om faran är synnerligen trängande, må Konungen, efter det statsrådet samt, såvida Riksdagen ej är samlad, de af Riksdagen valda fullmäktige i

riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret blifvit hörda, till tjänstgöring i mån af behof inkalla viss orts landstorm. Såväl Kungl. Maj:ts som lagutskottets förslag blefvo emellertid af Riksdagen äfven vid detta tillfälle afslagna.

Under behandlingen af här ifrågavarande lagändring vid 1905 års riksdag uttalade en representant i Första kammaren, som året förut haft tillfälle att på närmare håll taga del utaf hur den mobilisering af äldre årsklasser verkade som skedde på Gottland 1904, sitt bestämda ogillande af då föreslagen lagändring. De af denna representant framförda samt alla i öfrigt vid tidigare tillfällen andragna synpunkterna emot denna lagändring kvarstå ännu. Ett brytande af den regel, att landstormen skall anlitas för rikets försvar först sedan öfriga försvarskrafter hufvudsakligast tagits i anspråk, skulle medföra betänkliga konsekvenser för de äldre årsklasser af de värnpliktiga, som öfvergått i landstormen.

Det kan ej anses välbetänkt att skapa en anordning, genom hvilken äldre personer och familjeförsörjare redan i första hand skulle ryckas ut från sina borgerliga näringar och beröfvas sin möjlighet som försörjare, och härvid kan ingalunda den begränsning af tiden, femton dagar, under hvilken de skulle kunna hållas i tjänstgöring, utgöra någon verklig vinst. Vid inkallande till här ifrågasatt tjänstgöring skulle dessa landstormsmän ryckas in under krigslagens bestämmelser och ifrån det fria borgerliga lif, hvari de äro invanda, i en handvändning insnöras i de stränga bestämmelserna för krigsmakten, bestämmelser på hvars revision landet fortfarande med otålighet väntar.

Af det ofvan sagda framgår, att stor tveksamhet hittills rådt beträffande nämnda från vederbörande påyrkade lagändring, en tveksamhet som ute hos mängden af landets medborgare säkerligen har form af den starkaste ovilja.

På grund af det sålunda här ofvan anförda, få vi hemställa,

att Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af § 36 värnpliktslagen icke må af Riksdagen bifallas.»

I fråga om § 53:

Herr *Gezelius* har i anledning af sin vid § 27 gjorda hemställan ansett, att mom. 3 och 4 i Kungl. Maj:ts förslag till ny § 53 borde utgå.

Herrar *Söderbergh*, *Ersson*, *Jansson* i Edsbäcken, *Petrén* och *Lindqvist* hafva i anslutning till sin vid § 27 uttalade uppfattning yrkat, att § 53 måtte erhålla följande lydelse:

»§ 53.

1. Bestämmelsen i § 27 mom. 2 om tjänstgöringstidens längd för icke vapenför värnpliktig skall tillämpas beträffande värnpliktig som inskrifves under 1911 eller senare, dock ej beträffande värnpliktig, som utan laga förfall uteblifvit från inskrifningsförrättning under år 1910 eller tidigare. Sådan värnpliktig är skyldig att tjänstgöra under så lång tid, som hans tjänstgöring skolat pågå, därest han inskrifvits tidigare än år 1911.

2. Icke vapenför värnpliktig, som blifvit inskrifven tidigare än år 1911 och som på grund vare sig af erhållet uppskof med tjänstgöring eller af laga förfall påbörjar densamma år 1911 eller senare, skall tjänstgöra under så lång tid, som hans tjänstgöring skolat pågå, därest han inskrifvits år 1911 eller senare».

Vid punkt 2:

Herrar *Håkanson, Gustaf Andersson, Lorentz Petersson, Gezelius, Trana, von Baumgarten* och *Skytte* hafva hemställt,

att Riksdageu måtte finna herr Kvarnzelius' ifrågasvarande motion äfvensom det under a) i herrar Blomberg och Steffens samt herr Thorssons m. fl. föreliggande motioner framställda yrkande icke föranleda till någon Riksdagens åtgärd.

Till stöd härför hafva herrar *Håkanson, Gustaf Andersson, Lorentz Petersson, Trana, von Baumgarten* och *Skytte* anfört:

»I skrifvelse den 19 maj 1904 anhöll Riksdagen, det täcktes Kungl. Maj:t att efter nödig utredning rörande det antal af icke vapenföra värnpliktiga, som borde tilldelas hvarje truppförband samt flottan och kustartilleriet, för Riksdagen framlägga förslag till sådana bestämmelser, att endast det antal icke vapenföra, som motsvarade det verkliga behovet, komme att uttagas till eller användas i tjänstgöring. I anledning häraf har Kungl. Maj:t nu för Riksdagen framlagt det under B) 1:o här ofvan af utskottet tillstyrkta förslag, hvilket synes i fråga om afkortningen af antalet tjänstgöringsdagar för det öfvervägande antalet icke vapenföra värnpliktiga hafva gått så långt rimligen kan ske. Denna afkortning af tjänstgöringstiden för militärarbetarne har grundats på de beräkningar an-

gående erforderligt antal tjänstgöringsdagar, som utarbetats af 1905 års kommitté, och hänför sig till nu gällande bestämmelser angående utbildningstiden för de vapenföra värnpliktiga vid härens olika truppslag samt vid flottan och kustartilleriet. En ytterligare utredning i berörda hänseende synes förty icke kunna leda till annat resultat än det, som nu framlagts.

Att vid sådant förhållande ifrågasätta en ytterligare sänkning af militärarbetarnas tjänstgöringstid, medan organisationen i öfrigt förblifver orubbad, kunna vi icke finna vara ändamålsenligt. Det torde nämligen böra beaktas, att frågan angående militärarbetarnas tjänstgöringstid icke får bedömas i och för sig och uteslutande såsom en kostnadsfråga. Ju mera denna tjänstgöring afkortas, i desto större utsträckning måste de vapenföra värnpliktiga tagas i anspråk för sådana tjänsteförrättningar, som nu utföras af icke vapenföra. I själfva verket är förhållandet det, att diskussionen angående militärarbetarna ytterst rör sig om de vapenföra värnpliktigas utbildning för kriget. Man torde förty böra hafva klart för sig, att ett af sparsamhetsintresse framkalladt ytterligare kringskärande af icke-vapenföre-institutionen utöfver det nu såsom antagligt befunna i realiteten kommer att innebära en sänkning af utbildningstiden för härens och marinens vapenföra värnpliktiga under den uti värnpliktslagen § 27 stadgade, afven om där föreskrifna tjänstgöringstider förblifva orubbade.

Brist på erforderligt handräckningsmanskap vid truppförbanden medför därjämte direkta olägenheter vid utbildningeu i vissa grenar, och vilja vi härvid framför allt erinra om den särskildt för infanteriet utomordentligt viktiga utbildningen i skolskjutning. Att härvid nödgas anlita öfningsafdelningarnas eget manskap för de på skjutbanorna talrikt förekommande handräcknings-, markerings- m. fl. nödvändiga arbeten omväxlande med att manskapet deltagar i själfva skjutöfningen, verkar enligt erfarenheten störande och fördröjande på utbildningen samt nedsättande i fråga om dess resultat. Det är i ej ringa mån, tack vare den hittills goda tillgången på militärarbetare, som skjututbildningen vid infanteriet kunnat bedrivas på sådant sätt, att resultatet af densamma kunnat i betraktande af den jämförelsevis korta utbildningstiden och däraf beroende antal skott per man betecknas såsom gynnsamt.

Vi kunna alltså icke biträda tanken på att under nuvarande förhållanden sänka tjänstgöringstiden för de här berörda icke vapenföra. Men afven under förutsättning att de vapenföras tjänstgöringstid skulle väsentligen utsträckas, är det långt ifrån säkert, att man kan härur hämta stöd för ett kraf på en ytterligare minskning af militärarbetarnas tjänstgöring. Det är visserligen sant, att ju längre tid de vapenföra utbildas, desto

mindre göra sig olägenheterna af tillfälliga afbrott i utbildningsarbetet gällande, men å andra sidan stegras äfven med den förlängda tjänstgöringen krafven på ett ur fältmässig synpunkt tillfredsställande resultat af densamma. Fordringarna på skjutskicklighet, marschförmåga och truppförbandens manöverförmåga kunna och böra förvisso ställas högre, ju längre utbildningen är. Denna synpunkt har särskildt framhållits af 1905 års kommitté, hvilken ansett, att för en kontingent vapenföra värnpliktiga med 365 dagars tjänstgöring i allmänhet erfordrades en half gång till så många handräkningsdagar som för en lika stor kontingent med endast 240 dagars tjänstgöring. Då det, med hänsyn till kostnaderna, måste vara af vikt att begränsa en framtida utsträckning af infanteriets tjänstgöringstid så långt som med erforderlig fältduglighet kan vara förenligt, synes det vara angeläget att betjäna sig af alla de hjälpmedel, som stå till buds för tillförsäkrandet af att denna tjänstgöringstid må kunna i största möjliga utsträckning oafkortad utnyttjas.

Utskottet har förmenat, att en ändring i det förefintliga behovet af militärarbetare kan vara att förvänta på grund af de förändrade förhållanden, som torde blifva en följd af regementenas fortgående kasertering. Med afseende härå är det visserligen sant, att uti en modern kasern vissa maskinella anordningar såsom för vattenledning m. m. blifvit vidtagna, hvilka något minska behovet af lefvande arbetskraft för vissa handräkningsgöromål vid jämförelse med motsvarande förhållanden inom ett lägeretablissemang, men å andra sidan hafva inom kasernerna med deras vida fullständigare inredning nya behof i berörda hänseende gjort sig gällande. Inom de nya kasernerna ha sålunda tillkommit vissa för regementet i dess helhet afsedda byggnader, hvilka saknas å lägerplatserna, såsom kanslihus för regements- och bataljonsexpeditionerna, matsalsbyggnad, gymnastikhus, badinrättning och tvättinrättning. Inom de åt kompanierna anvisade lokalerna hafva tillkommit rum, hvilka saknades i barackerna, såsom tvättrum, putsrum och kompaniutrustningskammare. Den omständigheten, att kasernerna äro belägna uti eller invid städer, har framkallat större behof af ordningshållning ej allenast inom etablissemang utan äfven i dess närmaste omgifning. Medan lägeretablissemangen äro i bruk endast under sommarhalfåret, tages kasernen i anspråk hela året, hvilket framkallat behof af en ganska talrik handräkningspersonal för uppvärmnings- och belysningsanordningarnas betjäning. I betraktande häraf synes det mest antagligt, att behovet af militärarbetare kommer att ökas i och med kasernförläggningen. Af truppförbandscheferna, som yttrat sig i frågan, hafva visserligen två gifvit uttryck för en motsatt uppfattning, men det torde böra erinras, att nämnda uttalanden gjordes vid en tid-

punkt, då de ifrågavarande truppförbanden ännu icke voro kasernerade. Den erfarenhet, som sedan dess vunnits i den mån infanteriregementena tagit sina etablissemang i besittning, gifver vid handen ej allenast att full sysselsättning kunnat beredas de kontingenter militärlärover, som tilldelats desamma, utan jämväl att nyttig användning kunnat beredas ett större antal.»

Herr *Lindqvist* har anfört följande:

»Den förändring, som genom Kungl. Maj:ts proposition nr 2 blifvit föreslagen rörande utbildningstiden för icke vapenföra värnpliktige, omfattar allenast en begränsning i utbildningstiden för visst slag af icke vapenföra, nämligen för de s. k. militärläroverna. Andra icke vapenföra skola tjänstgöra hela den tid, som för vederbörande truppslag är bestämd, och ingen som helst begränsning är gjord i fråga om det antal icke vapenföra, som skola inkallas till tjänstgöring.

I Riksdagens år 1904 till Kungl. Maj:t aflåtna skrifvelse hemställes emellertid om utredning och förslag till sådana bestämmelser, att endast det antal icke vapenföra, som motsvara det verkliga behovet, komme att uttagas eller användas i tjänstgöring.

Denna Riksdagens framförda begäran synes ej blifvit beaktad eller tillgodosedd i Kungl. Maj:ts nu förelagda förslag, och fortfarande skulle sålunda den oegentligheten kvarstå, att onödigt många icke vapenföra skulle komma att inkallas till tjänstgöring. Utskottet föreslår nu visserligen Riksdagen att i denna punkt besluta en ny skrifvelse, men då uti utskottets förslag till skrifvelse ej är klart häfdadt den ståndpunkt Riksdagen intog 1904, om begränsning af det antal icke vapenföra, som finge till tjänstgöring inkallas, och då jag anser, att den 1904 intagna ståndpunkten bör vidhållas och om möjligt tydligare markeras, får jag hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande af förslag till sådan ändring i värnpliktslagen den 14 juni 1901, att antalet icke vapenföra, som årligen uttagas för krigstjänst, minskas med 75 % till ungefär 1,000 man.»

Beträffande utskottets hemställan under C).

Herr *Lindqvist* har anfört:

»I anslutning till de motiv, som anförts i hr Christiernsons motion nr 140, får jag hemställa:

att Riksdagen ville besluta sådan ändring i värnpliktslagen af den 14 juni 1901, att till nämnda lags § 35 fogas ett tillägg af följande lydelse:

Vid hären eller flottan på stat eller reserv fast anställd person, skall under den tid hans tjänstgöring sammanfaller med honom annars åliggande utbildning som värnpliktig, afstå från de med innehafd tjänst tillerkända löneförmåner, men i ersättning bekomma alla kontanta och naturaförmåner, dem värnpliktig under sin utbildningstid är tillerkänd enligt denna lag.»

Herrar af *Ekenstam*, *Bergendahl*, *Petersson* i Dänningelanda, *Pettersson* i Södertelje, *Lindhagen* och *Berggren* hafva anhållit få antecknadt, att de icke deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet, samt herr *Olsson* i Broberg, att han icke deltagit i den slutliga behandlingen däraf; och skulle tillika antecknas, att af herrar *Petrén* och *Olsson* i See den förre deltagit i de under A) punkterna 1—3 äfvensom under B) och C) upptagna ämnen samt den senare i de under A) punkterna 4 och 5 omnämnda ämnen.

Rättelse

i reservationerna till Lagutskottets utlåtande nr 21.

Å sid. 47 rad. 7 och 8 står: ovedersägligen
läs: ovägerligen
